

Pend-nesihetler

Pend-nesihetlarning qedir-qimmiti

¹ Israil padishahi Dawutning oghli Sulaymanning pend-nesihetliri: —■

² Bu pend-nesihetler sanga eqil-paraset, edep-exlaqni o'giting, séni ibretlik sözlarni chüshinidighan qilidu;

³ sanga danaliq, heqqaniylik, pem-paraset we durusluqning yolyoruq-terbiyisini qobul qilduridu.

⁴ Bu *pend-nesihetler* nadanlarni zérek qilib, yashlarni bilimlik we sezgür qilidu;

⁵ bulargha qulaq sélishi bilen danalar bilimni ashuridu, yorutulghan kishiler téximu dana meslihetke érishidu, □

⁶ shundaqla pend-nesihetler hem temsillerning menisini, danishmenlarning hékmetliri hem tilsim sözlirini chüshinidighan qilinidu.

Yashlarga nesihet

⁷ Perwerdigardin qorqush bilimning bashlinishidur;

Exmeqler danaliqni we terbiyini közge ilmaydu.■

⁸ I oghlum, atangning terbiyisige qulaq sal, anangning söz-nesihetidin ayrilma;

⁹ chünki ular séning béshinggha taqalghan gül chembirek, boynunggha ésilghan marjan bolidu.

■ **1:1** 1Pad. 4:32; Weh. 3:9 □ **1:5** «yorutulghan **kishi**» — ibaraniy tilida «ishlarni, mesililarni, bashqa ademni obdan chüshinidighan kishi» dégen menide. ■ **1:7** Ayup 28:28; Zeb. 111:10; Pend. 9:10; Top. 12:13

10 I oghlum, yamanlar séni azdursa, ulargha egeshmigin.

11 Eger ular: — Yür, tuzaq qurup adem öltüreyli; Yoshuruniwélip, birer bigunah kelgende urayli!□

12 Tehtisaradek ularni yutuwéteyli, Saq bolsimu, hanggha chüshkenlerdek ularni yiqitayli;□

13 Ulardin xilmuxil qimmetlik mal-dunyagha ige bolup,

Öylirimizni olja bilen toldurimiz.

14 Biz bilen shérik bol, Hemyanimiz bir bolsun, dése, —

15 I oghlum, ulargha yoldash bolma,

Özüngni ularning izidin néri qil!□

16 Chünki ularning putliri rezillikke yügüridu, Qolini qan qilish üçün aldiraydu.■

17 Herqandaq uchar qanat tuyup qalghanda tuzaq qoyush bikar awarichiliktur;

18 Lékin bular del öz qénini töküsh üçün saqlaydu; Öz janlirigha zamin bolushni kütidu.

19 Nepsi yoghinap ketken herbir ademning yolirining aqiwiti mana shundaq;

Haram mal-dunya öz igilirining jénini alidu.■

Danaliq sadasi

□ **1:11** «...tuzaq **qurup adem öltüreyli**» — ibraniy tilida «...tuzaq qurup qan tökeyli». □ **1:12** «Tehtisara» — ölgüchilerning rohliri qiyamet künini kütidighan jay (ibraniy tilida «shéol» dégen söz).

□ **1:15** «**Özüngni ularning izidin néri qil!**» — ibraniy tilida «Putungni ularning yolidin néri qil!». ■ **1:16** Yesh. 59:7; Rim. 3:15

■ **1:19** Ayup 8:13

20 *Büyük* danaliq kochida ochuq-ashkara xitab qilmaqta,

Chong meydanlarda sadasini anglatmaqta. □

21 Kocha doqmushlirida ademlerni chaqirmaqta, Sheher derwazilirida sözlirini jakarlimaqta: —

22 I saddilar, qachan'ghiche mushundaq nadanliqqa bérilisiler?

Mesxire qilghuchilar qachan'ghiche mesxirilikтин huzur alsun?

Exmeqler qachan'ghiche bilimdin nepretlensun?! □

23 Tenbihlirimge qulaq sélip mangghan yolunglardin yan'ghan bolsanglar idi!

Rohimni silerge töküp bérettim,

Sözlirimni silerge bildürgen bolattim.

24 Lékin chaqirsam, anglimidinglar;

Qolumni uzartsam, héchqaysinglar qarimidinglar. ■

25 Nesihetlirimning hemmisige perwa qilmidinglar,

Tenbihimni anglashni qilche xalimidinglar.

□ **1:20 «danaliq»** — «Pend-nesihetler»de «danaliq» peziletlik bir ayalning süpitide körünidu. Bu «peziletlik ayal» 5:1-14, 6:20-35, 7:6-27, 9:13-18de bayan qilin'ghan «pahishe ayal» bilen sélishturulushi «pend-nesihetler»ning muhim bir témisidur. □ **1:22 «saddilar»** — «Pend-nesihetler»de «saddilar» (yaki «nadanlar») dégenning «ögenmigenler», «sawatqa érishmigenler» dégen bashqa xil terjimilirimu bar. «Exmeqler **qachan'ghiche bilimdin nepretlensun?!**» —

oqurmenler shuninggha diqqet qilghan bolushi mumkin, «danaliq» mushu yerde «nadanlar»gha («saddilar»gha) biwasite söz qilsimu, lékin «exmeqler»ge we «mesxire qilghuchilar»gha biwasite sözlimeydu. Chünki rezil yollarni tutqachqa, ulargha héchqandaq biwasite nesihet tesir qilmaydu (8:4, 9:4, 7-8nimu körüng). ■ **1:24** Yesh. 65:12; 66:4; Yer. 13:10

26 Shunga, béshinglarga balayi'qaza kelgende külimen,

Wehime silerge yétishi bilen mesxire qilimen.

27 Halaket élip kelgen wehime üstünglerge chüshkende,

Weyranchiliq silerge quyuntazdek kelgende,

Siler éghir qayghugha we azabqa muptila bolghinglarda —■

28 U chaghda mushu kishiler mendin ötünüp chaqiridu,

Men perwa qilmaymen,

Méni telmürüp izdisimu, tapalmaydu.

29 Ular bilimge nepretlen'ginidin,

Perwerdigardin eyminishni tallimighinidin,

30 Méning nesihitimni qilche qobul qilghusi yoqluqidin,

Tenbihimgimu perwa qilmighininglardin,

31 Ular öz béshini yeydu,

Öz qestliridin toluq azab tartidu;

32 Chünki saddilarning yoldin chiqishi öz jénigha zamin bolidu;

Exmeqler rahatlik turmushidin özlirini halak qilidu.

33 Lékin manga qulaq salghanlar aman-ésen yashaydu,

Balayi'qazalardin, ghem-endishlerdin xaliy bolup, xatirjem turidu.

2

■ 1:27 Ayup 27:9; 35:12; Yesh. 1:15; Yer. 11:11; 14:12; Ez. 8:18; Mik. 3:4

Danaliqning méwisi

- ¹ I oghlum, eger sözlirimni qobul qilsang,
Nesihetlirimni qelbingge pükseng,
² Egerde danaliqqa qulaq salsang,
Yoruqluqqa érishishke köngül berseng,
³ Eger eqil-parasetke teshna bolup iltija qilsang,
Yoruqluqqa érishish üçün yuqiri awazda
yélinesang,
⁴ Eger kümüşke intilgendek intilseng,
Yoshurun göherni izdigendek izdiseng, ■
⁵ Undaқта Perwerdigardin *heqiqiy* qorqushni bi-
lidighan bolisen,
We sanga Xudani tonush nésip bolidu.
⁶ Chünki Perwerdigar danaliq bergüchidur;
Uning aghzidin bilim bilen yoruqluq chiqidu. ■
⁷ U durus yashawatqanlar üçün mol hékmet tey-
yarlap qoyghandur,
U wijdanliq ademler üçün qalqandur.
⁸ U adilliq qilghuchilarning yollirini asraydu,
Ixlasmén bendilirining yolini qoghdaydu.
⁹ U chaghda heqqaniyliq, adilliq we durusluqni,
Shundaqla herqandaq güzel yolni chüshinidighan
bolisen.
¹⁰ Danaliq qelbingge kirishi bilenla,
Bilim könglünge yéqishi bilenla,
¹¹ Pem-paraset séni qoghdaydu,
Yoruqluq séni saqlaydu.
¹² Ular séni yaman yoldin,
Tili zeher ademlerdin qutquzidu;
¹³ Yeni toghra yoldin chetnigenlerdin,
Qarangghu yollarda mangidighanlardin,

14 Rezillik qilishni huzur köridighanlardin,
Yamanliqning ziyanlirini xushalliq dep
bilidighanlardin,

15 Yeni egri yollarda mangidighanlardin,
Qingghir yolda mangidighanlardin qutquzidu.

16 *Danaliq séni buzuq ayaldin,*
Yeni shirin sözler bilen azdurmaqchi bolghan
namehrem ayallardin qutquzidu.■

17 *Bundaq ayallar* yash waqtida tegken jorisini
tashlap,
Xuda aldidiki nikah qesimini untughan wapasi-
zlardindur.

18 Uning öyige baridighan yol ölümge apiridighan
yoldur,
Uning mangidighan yolliri ademni erwahlar
makanigha bashlaydu.

19 Uning qéshigha barghanlarning birimu qaytip
kelgini yoq,
Ulardin birimu hayatliq yollirigha érishkini yoq.

20 *Shularni chüshenseng* yaxshilarning yolida
mangisen,
Heqqaniylarning yollirini tutisen.

21 Chünki durus adem zéminda yashap qalalaydu,
Mukemmel kishi bu yerde makanlishalaydu.■

22 Lékin reziller zémindin üzüp tashlinidu,
Wapasizlar uningdin yuluwétildu.■

3

Yashlarga semimiy agahlandurush

■ **2:16** Pend. 5:3; 6:24; 7:5
18:17; Zeb. 104:35

■ **2:21** Zeb. 37:29

■ **2:22** Ayup

- 1 I oghlum, telimimni untuma,
Dégenlirimni hemishe könglüngde ching tut.□
- 2 Chünki u sanga beriketlik künler, uzun ömür we
xatirjemlik qoshup béridu.□ ■
- 3 Méhriban we heq-semimiy bolushtin waz
kechme,
Bularni boynunggha ésiwal,
Qelbingge pütiwal.□ ■
- 4 Shundaq qilghanda Xuda we bendilerning
neziride iltipatqa layiq bolisen, danishmen
hésablinisen.□
- 5 Öz eqlingge tayanmay, Perwerdigargha chin qel-
bing bilen tayan'ghin;
- 6 Qandaqla ish qilsang, Perwerdigarni tonushqa
intil;
U sanga toghra yollarni körsitidu.□ ■
- 7 Özüngni eqilliq sanima;
Perwerdigardin eyminip, yamanliqtin yiraq bol.■
- 8 Shundaq qilghiningda, bu ishlar derdingge der-
man,
Ustixanliringgha yilik bolidu.□

□ **3:1 «ching tut»** — dégen söz ibranij tilida: «qoghda, mudapie qil» dégen meninimu bildüridu. □ **3:2 «beriketlik künler»** — ibranij tilida «künlerning uzunluqi». ■ **3:2 Qan. 8:1; 30:20**

□ **3:3 «qelbingge pütiwal»** — ibranij tilida «qelbingdiki taxtaygha pütüwal» (Musa peyghemberge tapshurulghan muqeddes qanun ikki tash taxtaygha pütülgenidi). ■ **3:3 Mis. 13:9; Qan. 6:8** □ **3:4 «iltipatqa layiq bolisen»** — mushu yerde ibranij tilida «iltipat» dégen söz ikki bisliq bolup, ikkinchi menisi «güzellik»tur. □ **3:6 «Qandaqla ish qilsang,...»** — ibranij tilida «Barliq yolliringda...». ■ **3:6 1Tar. 28:9** ■ **3:7 Rim. 12:16** □ **3:8 «derdingge derman... bolidu»** — ibranij tilida «kindikingge salametlik... bolidu».

9 Perwerdigarning hōrmitini qilip maldunyayingdin hediyelelni sun'ghin, Étizingdin tunji chiqqan mehsulatliringdin Uningha atighin;■

10 Shundaq qilghiningda, ambarliring ashliqqa tolup tashidu, Sharab kölchekliringde yéngi sharab éship-téship turidu.■

11 I oghlum, Perwerdigarning terbiyisige biperwaliq qilma, Uning tenbihidin bezme.■

12 Chünki, ata eziz körgen oghligha tenbih-terbiye bergendek, Perwerdigar kimni söygen bolsa uningha tenbih-terbiye béridu.■

13 Danaliqqa muyesser bolghan kishi, Yoruqluqqa ige bolghan kishi némidégen bextlikhe!

14 Chünki danaliqning paydisi kümüşning paydisidin köptur, Qimmiti sap altunningkidinmu ziyadidur.■

15 U leel-yaqutlardin qimmatliktur, Intizar bolghan herqandaq nersengdin héchbirimu uningha teng kelmestur.■

16 Danaliqning ong qolida uzun ömür, Sol qolida bayliq we shöhret bardur.

17 Uning yolliri sanga xush puraqtuyulur, Uning barliq teriqiliri séni aram tapquzur.

18 U özini tapqan ademge «hayatliq derixi»dur,

■ 3:9 Mis. 23:19; 34:26; Qan. 26:2-11; Mal. 3:10; Luqa 14:13

■ 3:10 Qan. 28:8 ■ 3:11 Ayup 5:17; Ibr. 12:5 ■ 3:12 Weh. 3:19

■ 3:14 Ayup 28:15; Zeb. 19:10; Pend. 8:11,19; 16:16 ■ 3:15 Pend.

Uni ching tutqan kishi némidégen bextlik!□

19 Perwerdigar danaliq bilen yer-zéminni berpa qildi,

Hékmet bilen asmanni ornatti.

20 Uning bilimi bilen yerning chongqur qatlamliri yérildi,

Hemde bulutlardin shebnem chüshti.□ ■

21 I oghlum! *Danaliq bilen bilimni* közüngdin chiqarma,

Pishqan hékmet we pem-parasetni ching tut.

22 Shuning bilen ular jéninggha jan qoshidu,

Boynunggha ésilghan ésil marjandek sanga güzellik qoshidu.

23 Shu chaghda yolungda aman-ésen mangalay-sen,

Yolda putlashmaysen.■

24 Yatqanda héch némidin qorqmaysen,

Yétishing bilenla tatliq uxlaysen.■

25 Béshinggha dehshetlik wehime chüshkende qorqmighin,

Rezillerning weyranchiliqidin ghem qilmighin!□ ■

26 Chünki Perwerdigar séning tayanchingdur,

U putungni qapqanlardin néri qilidu.

□ **3:18 «hayatliq derixi»** — shübhisizki, «Éren baghchisi»diki Adem’atimiz we Hawa’animizning behrimen bolushigha tey-yarlan’ghan «hayatliq derixi»ni körsitidu (Tewrat, «Yar.» 2:9).

□ **3:20 «yerning chongqur qatlamliri yérildi»** — belkim Nuh peyghemberning waqtidiki «chong topan» bilen munasiwetlik bezi ishlarni körsitishi mumkin («Yar.» 7:11) ■ **3:20** Yar. 1:9,10

■ **3:23** Zeb. 37:23-24; 91:9-12 ■ **3:24** Law. 6:19; Ayup 11:19; Zeb. 3:5; 4:8; 91:5, 6 □ **3:25 «Rezillerning weyranchiliqidin ghem qilmighin!»** — yaki «Rezillerning béshigha chüshken weyranchiliqtin ghem qilmighin!». ■ **3:25** Ayup 5:21

27 Peqet qolungdin kelsila, hajetmenlerdin yaxshiliqni ayimighin.

28 Qolum-qoshniliring séningdin ötne sorap kirse, «Qaytip kétip, ete kelgin, ete bérey» — démigin.

29 Qoshnanggha ziyankeshlik niyitide bolma, Chünki u sanga ishinip yéningda xatirjem yashaydu.

30 Birsî sanga ziyan yetküzmigen bolsa, Uning bilen sewebsiz majiralashma.□

31 Zulumxor kishige heset qilma, Uning yol-tedbirliridin héchnémini tallima.■

32 Chünki qingghir yollarni mangidighanlar Perwerdigarning neziride yirginchliktur, Lékin Uning sirdash dostluqi durus yashawatqan ademge teelluqtur.■

33 Perwerdigarning leniti rezillik qilghuchining öyididur, Lékin U heqqaniy ademning öyige bext ata qilur.■

34 Berheq, mesxire qilghuchilarni U mesxire qilidu, Lékin kichik péil kishilerge shepquet körsitidu.■

35 Danalar shöhretke warisliq qilidu, Lékin hamaqetler reswa qilinidu.□

□ **3:30** «sewebsiz **majiralashma**» — yaki «sewebsiz dewalashma».

■ **3:31** Zeb. 37:1; 73:3; Pend. 23:17 ■ **3:32** Ayup 29:4; Zeb. 25:9,12,14 ■ **3:33** Law. 26:14-45; Qan. 28:15-68; Mal. 2:2 ■ **3:34** Yaq. 4:6; 1Pét. 5:5

□ **3:35** «**Lékin hamaqetler reswa qilinidu**» — yaki «Lékin U (Xuda) hamaqetlerni nomusqa qalduridu» (ibranîy tilida kinaye ishlitip, axirqi söz «kötürüldü» bolidu).

4

Xikmet we danaliqning paydisi

¹ I oghullar, atanglarning nesihetlirini anglanglar,
Köngül qoysanglar,
Yoruqluqqa érishisiler.

² Chünki silerge ögitidighanlirim yaxshi bilimdur,
Körsetmilirimdin waz kechmenglar.

³ Chünki menmu atamning yumran balisi idim,
Anamning arzuluq yalghuz oghli idim, ■

⁴ Atam manga ögitip mundaq dédi:

— Sözlirimni ésingde tut;
Körsetmilirimge riaye qil,
Shuning bilen yashnaysen. ■

⁵ Danaliqni alghin, eqil tap,
Éytqan sözlirimni untuma, ulardin chiqma.

⁶ *Danaliqtin* waz kechme, u séni saqlaydu;
Uni söygin, u séni qoghdaydu.

⁷ Danaliq hemme ishning béshidur;
Shunga danaliqni alghin;
Barliqingni serp qilip bolsangmu, eqil tapqin. ■

⁸ *Danaliqni* ezizligin, u séni kötüridu,
Uni ching quchaqlighanda, séni hörmetke sazawer
qilidu.

⁹ Béshinggha taqalghan gül chembirektek *sanga
güzellik élip kélidu*,
Sanga shöhretlik taj in'am qilidu. ■

¹⁰ I oghlum, qulaq salghin, sözlirimni qobul qilghin,
Shunda ömrüngning yilliri köp bolidu.

¹¹ Men sanga danaliq yolini ögitey,
Séni durusluq yollirigha bashlay.

12 Mangghiningda qedemliring cheklenmeydu,
Yügürseng yiqilip chüshmeysen.■

13 Alghan terbiyengni ching tut,
Qolungdin ketküzmigin;
Obdan saqlighin uni,
Chünki u séning hayatingdur.

14 Yaman ademler mangghan yolgha kirme,
Rezillerning izini basma.■

15 Ularning *yolidin* özüngni qachur,
Yoligha yéqin yolima;
Uningdin yandap ötüp ket,
Néri ketkin.

16 Chünki *yamanlar* birer rezillik qilmighuche
uxliyalmas,
Birsini yiqitmighuche uyqusi kelmes.

17 Yamanliq ularning ozuqidur,
Zorawanliq ularning sharabidur.

18 Lékin heqqaniylarning yoli goya tang nuridur,
Kün chüsh bolghuche barghanséri yoruydu.

19 Yamanlarning yoli zulmet kéchidek qapqarang-
ghu,
Ular yiqilip, némige putliship ketkinini bilmeydu.

20 I oghlum, sözlirimni köngül qoyub angla,
Gepirimge qulaq sal.

21 Ularni közüngde tutqin,
Yürikingning qétida qedirlep saqlighin.

22 Chünki sözlirim tapqanlar üçün hayattur,
Ularning pütün ténige salametliktur.■

23 Qelbingni «hemmidin eziz» dep sap tut,

■ 4:12 Zeb. 91:9-12

■ 4:14 Zeb. 1:1; Pend. 1:10,15

■ 4:22

Pend. 4:13

Chünki barliq hayat ishliri qelbtin bashlinidu.

²⁴ Aghzingni egri geptin yiraq tart,
Lewliring ézitquluqtin néri bolsun.

²⁵ Közüngni aldinggha tüz tikkin,
Neziringni aldinggha toghra tashla;

²⁶ Mangidighan yolungni obdan oylan'ghin,
Shundaq qilsang ishliring puxta bolidu.

²⁷ Onggha, solgha qaymighin;
Qedemliringni yamanliq yolidin néri tart.■

5

*Buzuqchiliq-pahishiwazliqning aqiwiti
balayi'apettur, sadiqliqning netijisi bext-saadettur*

¹ I oghlum, danaliqimgha köngül qoyghin,
Idraklik sözlirimge qulaq salghin.

² Shundaq qilghiningda ishqa sezgürlük bilen
qaraydighan bolisen,
Lewliring pem-parasettin ayrilmaydu.

³ Chünki buzuq xotunning aghzidin hesel tamidu,
Lewliri zeytun yéghidin siliqtur;■

⁴ Lékin uning aqiwiti kekridek achchiq,
Ikki bisliq qilichtek ötkür.

⁵ Uning qedemliri ölüm girdawigha élip baridu,
Tutqan yoli görge bashlaydu.□ ■

⁶ Hayatliq yolini qilche bilgüm yoq dep,
Basqan qedemliri turaqsiz bolidu,
Nege baridighanliqini héch bilmeydu.

■ 4:27 Qan. 5:32; 28:14 ■ 5:3 Pend. 2:16; 6:24 □ 5:5 «gör» — ibraniy tilida «shéol», yeni «tehtisara» déyilidu, u ölüklerning rohliri qiyamet künini kütidighan yer. ■ 5:5 Pend. 7:27

7 Shunga, i oghullirim, sözlirimni köngül qoyup anglanglar,

Mening dégenlirimdin chiqmanglar.

8 Undaq xotundin yiraq qach!

Ishiki aldighimu yéqin yolima!

9 Bolmisa, izzet-abruyungni bashqilargha tutquzup qoyisen,

Yashliq yilliringni rehimsizlarning qoligha tapshurisen!■

10 Yat ademler bayliqliring bilen özini tolduridu, Japaliq ejirliringning méwisi yaqa yurtluqning öyige ötüp kétidu;

11 Ejilingde nale-peryad kötürginingde,

Ezayi-bedining yem bolghanda,

12 Shu chaghda sen: — «Ah, nesihetlerdin némanche nepretlen'gendimen!

Könglümde tenbihlerni némanche kemsitkendimen!

13 Némishqa ustazlirimning sözini anglimighandimen?

Manga terbiye bergenlerge qulaq salmighandimen?

14 Jemiyettimu, jamaet aldidimu herxil nomusqa qalghandek boldum!» — dep qalisen.□

15 Özüngning kölchikingdiki suni ichkin,

Öz buliqingdin éqiwatqan sudin huzurlan.□

16 Bulaqliring urghup her yerge tarqilip ketse *bolamdu?*

■ 5:9 Pend. 6:34,35 □ 5:14 «herxil nomusqa qalghandek boldum!» — yaki «pütünley zawalliqqa chüshkendekmen!».

□ 5:15 «Özüngning kölchikingdiki su..., öz buliqingdin éqiwatqan sudin huzurlan» — shübhisizki, özining ayalining muhebbitini körsitidu.

Ériqliringdiki sular kochilarda éqip yürse bolamdu?

17 Bular sangila xas bolsun,

Yat kishilerga tegmisun!□

18 Buliqing bext-beriketlik bolghay!

Yashliqingda alghan xotunung bilen huzurlan.□

19 U chishi kéyikte chirayliq! Jerendek söyümlük!

Uning baghrinin hemishe qanaette bolghaysen,

Uning qaynaq muhebbitidin daim xushalliqqqa patqaysen.□

20 I oghlum, némishqa yat ayalgha sheyda bolisen?

Némishqa yat xotunung qoynigha özüngni atisen?

21 Chünki insanning hemme qilghanliri Perwerdigarning köz aldida ashkaridur,

U uning hemme mangghan yollirini tarazigha sélip turidu.■

22 Yaman ademning öz qebihlikliri özini tuzaqqqa chüshüridu,

U öz gunahi bilen sirtmaqqa élinidu.

□ **5:17 «Bulaqliring urghup her yerge tarqilip ketse bolamdu? ... Bular sangila xas bolsun, yat kishilerga tegmisun!»** —

16-17-ayetler shübbhisizki, köchme menide. Bizningche köchme menisi: «Ishqi muhebbetliringni yat ayalgha berme, peqet öz joragghila béghishla; bolmisa intayin nomus ish bolidu, reste-kochilarda reswa bolisen» dégendek bolsa kérek. Bezi alimlar mushu ayettiki «sular» balilarni körsitidu, dep qarap, mundaq terjime qilidu: — «Bulaqliring urghup her yerge tarqilip ketsun, ériqliringdiki sular kochilarda éqip yürsun (démek, «perzentliring urghughan bulaqlardek her yerge tarqalsun!»); peqetla sangila xas bolsun, yat ayaldin bolghan bolmisun!». □ **5:18 «Buliqing bext-beriketlik bolghay!»** — «buliqing» mushu ayette «öz ayaling»ni körsitidu.

Ayetning ikkinchi qismini körüng. □ **5:19 «Uning baghrinin...»** — ibraniy tilida «Uning emchekliridin...». ■ **5:21** 2Tar. 16:9; Ayup 31:4; 34:21; Pend. 15:3; Yer. 16:17; 32:19

²³ U yolyoruqtin mehrum bolghanliqidin jénidin ayrilidu,
Chékidin ashqan hamaqetliki tüpeylidin yoldin ézip kétidu.

6

Yene birnechche nesihet

¹ I oghlum, eger dostunggha borun bolghan bolsang,

Yat kishining qerzini töleshke qol bériship wede bergen bolsang, □

² Eger öz sözüngdin ilin'ghan bolsang,

Öz wedeng bilen baghlinip qalsang,

³ U yéqiningning qoligha chüshkenliking üçün,

Amal qilip özüngni uningdin qutquz —

Derhal yéqiningning yénigha bérip, özüngni kemter tutup *shu ishtin* xaliy qilishini ötünüp sora.

⁴ Jeren shikarchining qolidin qutulushqa tirishqandek,

Qush owchining qolidin chiqishqa tirishqandek,

Qutulmighuche uxlap yatma,

Hetta ügdep arammu alma. ■

Chümüle

⁶ I hurun, chömülining yénigha bérip *uningdin ögen*, Uning tirikchilik yollirigha qarap dana bol.

⁷ Ularning bashliqi, emeldari, hökümdari yoq bolsimu,

□ **6:1** «borun» — kúpil bolghan kishi. ■ **6:4** Zeb. 132:4-5; Pend. 20:13

⁸ Lékin ular yazda yilning éhtiyaji üçhün ash topliwalidu,

Hosul peslide ozuq teyyarliwalidu.

⁹ I hurun, qachan'ghiche uxlap yatisen?

Qachan ornungdin turisen?■

¹⁰ Sen: — Birdem köz yumuwalay, birdem uxliwalay,

Birdem qolumni qoshturup yétiwalay, — deysen.

¹¹ Lékin uxlap yatqanda, miskinlik qaraqchidek kélip séni basidu,

Yoqsulluq xuddi qoralliq bulangchidek hujumgha ötidu.

¹² Erzimes, peyli buzuq adem hemmila yerde yalghan éytip, peslikni sözleydu.□

¹³ U köz qisip,

Putliri bilen ishارة qilip,

Barmaqliri bilen körsitidu;

¹⁴ Könglide aldamchiliqla yatidu,

U daim rezillikning koyida bolidu,

Hemmila yerde jédel-majira tériydu.

¹⁵ Shunga uninggha békitilgen balayi'qaza uni tuyuqsiz basidu,

U biraqla dawalighusiz yanjilidu.

¹⁶ Perwerdigar nepretlinidighan alte nerse bar,

Berheq, yette nerse Uninggha yirginchliktur.

¹⁷ Ular bolsa,

Tekebburluq bilen qaraydighan köz,

Yalghan sözleydighan til,

■ 6:9 Pend. 13:4; 20:4; 24:33,34

□ 6:12 «Erzimes» — ibranij

tilida «Béialning oghli» déyilidu. «Béial»ning menisi «erzimes» dégenlik bolup, belkim Iblisni körsitidu.

Bigunahlarning qénini töküzdighan qol, ■

18 Suyiqest oylaydighan köngül,

Yamanliq qilishqa téz yügüreydighan putlar, ■

19 Yalghan sözleydighan saxta guwahchi,

Burader-qérindashliri arisigha bölgünchilik salghuchi kishidur.

Zinaxorluqtin özüngni tart

20 I oghlum, atangning emrige emel qil;

Anangning körsetmisidin chiqma. ■

21 Ularning sözini qelbingge téngip,

Ularni boynunggha marjandek qilip ésiwal. ■

22 Yolgha chiqqiningda ular séni yétekleydu,

Uxlighiningda ular séni saqlaydu,

Uyqudin oyghan'ghiningda ular séni xewerlendüridu. ■

23 Chünki *Xudaning* permani yoruq chiragh,

Uning muqeddes qanuni nurdur;

Terbiyening tenbihliri bolsa hayatliq yolidur. ■

24 Ular séni buzuq xotundin saqlighuchi,

Yat xotunning shérin sözliridin yiraq qilghuchidur. ■

25 Uning guzellikige könglüngni baghlimighin,

Uning qash-köz oynitishi séni esirge almisan.

26 Chünki buzuq ayallar tüpeylidin ademler bir parche nan'ghimu zar bolidu,

Yat ademning *zinaxor* ayali bolsa kishining qimmetlik jénini özige ow qiliwalidu.

27 Otni qoynunggha salsang,

■ 6:17 Pend. 30:13 ■ 6:18 Rim. 3:15 ■ 6:20 Pend. 1:8 ■ 6:21

Pend. 3:3 ■ 6:22 Pend. 3:23,24 ■ 6:23 Zeb. 19:7-9; 119:105

■ 6:24 Pend. 2:16; 5:3; 7:5

Öz kiyimingni köydürmensen?

²⁸ Choghning üstide dessep mangsang putungni köydürmensen?

²⁹ Bashqilarning ayali bilen bir orunda yatidighan kishi shundaq bolidu;

Kim uninggha tégip ketse aqiwitidin qutulamaydu.

³⁰ Ach qalghanda qorsiqini toyghuzush üçün oghriliq qilghan kishini bashqilar kemsitmeydu;

³¹ Shundaq turuqluq u tutulup qalsa,

Igisige yettini töleshke toghra kélidu;

U öz öyidiki hemme nersisini tapshuridu.■

³² Halbuki, bashqilarning xotuni bilen zina qilghuchi uningdinmu *better bolup*, tolimu ghepletliktur;

Undaq qilghuchi öz-özini halak qilidu.

³³ U zexmet yeydu, shermende bolidu,

Uning reswasi héch öchürülmeydu.

³⁴ Chünki künlesh oti erni derghezepke keltüridu,

Intiqam alghan künide u héch rehim qilmaydu.

³⁵ Tölem puli bérey désengmu u qobul qilmaydu,

Herqanche sowgha-salam bersengmu uni bésiqturghili bolmaydu.

7

¹ I oghlum, sözlirimge emel qil, Tapshuruqlirimni yürikingde saqla.

² Tapshuruqlirimgha emel qilsang, yashnaysen; Telimlirimni köz qarichuqungni asrighandek asra.■

³ Ularni barmaqliringgha téngip qoy,
Qelb taxtanggha yéziwal.■

⁴ Danaliqni, sen hede-singlim, dégin,
Pem-parasetni «tughqinim» dep chaqir.

⁵ Shundaq qilsang, ular séni yat xotundin yi-
raqlashturidu,
Aghzidin siliq söz chiqidighan yochun ayaldin
néri qilidu.■

Buzuq xotun

⁶ *Bir qétim* öyning dérize köznekliridin tashqirigha
qarighinimda,

⁷ Birnechche yash, sadda yigitlerni kördüm,
Ularning ichidin bir eqilsizni körüp qaldim,

⁸ U kocha boylap buzuq *xotun turushluq* doq-
mushtin ötüp,

Andin uning öyi terepke qarap mangdi.

⁹ Kechqurun qarangghu chüshkende,
Zulmet kéche, ay qarangghusida *ishiki aldidin ötti*.

¹⁰ Mana, öydin bir xotun chiqip uni kütüwalidi;

Kiyimi pahishe ayallarningkidek bolup,
Niyiti hiyle-mikir idi.

¹¹ Aghzi bishem-hayasiz, nahayiti jahil bir xotun,
U öyide turmaydu,■

¹² Birde mehellige, birde meydanlarda,
U kochilardiki her doqmushta paylap yürüdü.

¹³ Héliqi yash yigitni tartip, uni söyüp,
Nomussizlarche uninggha: —

¹⁴ «Öyümde «inaqliq qurbanliqi» göshi bar,

Men b \ddot{u} g \ddot{u} n Xudagha qesem qilghan qurbanliqni qildim, \square

¹⁵ Shunga men sizni chaqirghili chiqtim, Didaringizgha telp \ddot{u} n \ddot{u} p izdidim.

Emdi sizni t \acute{e} piwaldim!

¹⁶ Karwitimgha Misirning keshtilik, yolluq libas yapquchlrini yaptim.

¹⁷ Orun-k \ddot{o} r \ddot{p} ilirimge xush pura \acute{q} murmekki, muetter we qowza \acute{q} darchinlarni chachtim. \blacksquare

¹⁸ K \acute{e} ling, tang atquche muhebbetlisheyli, oynap huzurlinayli,

K \ddot{o} nglimiz qan'ghuche \ddot{o} zara eysh-ishret qilayli,

¹⁹ \acute{E} rim \ddot{o} yde yo \acute{q} , yira \acute{q} seperge chiqip ketti.

²⁰ U bir hemyan pul \acute{e} lip ketti,

Ay tolghuche u \ddot{o} yge kelmeydu» — d \acute{e} di.

²¹ Ayal k \ddot{o} p sh \acute{e} rin s \ddot{o} zliri bilen rasa qiziqturdi,

Chirayli \acute{q} gepliri bilen uni esir qiliwaldi. \blacksquare

²²⁻²³ Soyushqa \acute{e} lip mangghan \ddot{o} k \ddot{u} zdek,

Hama \acute{q} et kishi kishen bilen jazagha mangghandek,

Qiltaqqa ch \ddot{u} shken qushtek,

Yigit uning keynidin mangdi.

Jigirini o \acute{q} t \acute{e} ship \ddot{o} tmiguche,

\square **7:14** «inaqliq qurbanliqi» — Musa peyghemberge tapshurulghan muqeddes qanun b \acute{e} kitken bir xil qurbanliq, uning ehmiyiti; (1) Xuda bilen bolghan inaqliqqa \acute{e} rishish \ddot{u} ch \ddot{u} n; (2) Xudagha alahide rehmet \acute{e} ytish \ddot{u} ch \ddot{u} n; (3) Xudagha dua bilen qilghan qesimini ipadilesh \ddot{u} ch \ddot{u} n. Qurbanliqqa kala, qoy yaki \ddot{o} chkimu bolidu. Bu xil qurbanliqning alahidiligi, qurbanliq sun'ghuchi kishi uni qurbanliq qilghandin k \acute{e} yin, g \ddot{o} shidin \acute{e} lip y \acute{e} yeleydu. Mushu yerde bu ayal: «Men Xuda aldida pak» d \acute{e} mekchi bolidu. Bu p \ddot{u} t \ddot{u} nley saxtipezlik, elwette. \blacksquare **7:17** K \ddot{u} y. 4:14. \blacksquare **7:21** Pend. 1:17

U bu ishning hayatiga zamin bolidighanliqini héch bilmeydu.

²⁴ I oghullirim, sözlirimni köngül qoyup anglanglar, Dégenlirimge qulaq sélinglar,

²⁵ Qelbinglarni bundaq xotunning yoligha ketküzmenglar,

Uning aldama xaltisigha chüshüp ketmenglar.

²⁶ Bundaq ayal nurghun kishilerni yiqitip yarilandurghan,

Uning boghuzlighan ademliri tolimu köptur,

²⁷ Uning öyi bolsa tehtisaraning kirish éghizidur, Ademni «halaket méhmanxanisi»gha chüshürüş yolidur. □ ■

8

«Danaliq» xitab qilidu

¹ *Qulaq sal*, danaliq chaqiriwatmamdu?

Yoruqluq sada chiqiriwatmamdu? ■

² Yollarning égiz jayliridin,

Doqmushlardin u orun alidu,

³ Sheherge kiridighan qowuqlarning yénida,

Herqandaq derwaza éghizlirida u murajiet qilmaqta: —

⁴ «I mötiwerler, silerge murajet qilimen,

Hey, adem baliliri, sadani siler üçün qilimen,

⁵ Gödek bolghanlar, zéreklikni öginiwélinglar,

□ **7:27** «tehtisara» — ibraniy tilida «shéol», ölüklerning rohliri qiyamet künini kütidighan yer. ■ **7:27** Pend. 2:18; 5:5 ■ **8:1** Pend. 1:20,21

Exmeq bolghanlar, yoruqluqqa érishinglar!□

⁶ Manga qulaq sélinglar,
Chünki güzel nersilerni dep bérimen,
Aghzimni échip, durus ishlarni *silerge* yetküzimen.

⁷ Éytqanlirim heqiqettur,
Aghzim rezilliktin nepretlinidu; □

⁸ Sözlirimning hemmisi heq,
Ularda héchqandaq hiyligerlik yaki egitmilik yoq-
tur.

⁹ Ularning hemmisi chüshen'genler üçhün éniq,
Bilim alghanlar üçhün durus-toghrudur.

¹⁰ Kümüşhke érishkendin köre, nesihetlirimni qobul
qilinglar,

Sap altunni élishtin köre bilimni élinglar.

¹¹ Chünki danaliq leel-yaqutlardin ewzel,
Herqandaq etiwarliq nersengmu uninggha teng
kelmestur.■

¹² Men bolsam danaliqmen,
Zéreklik bilen bille turimen,
Istiqamettin kélip chiqqan bilimni ayan qilimen.□

¹³ Perwerdigardin eyminish — Yamanliqqa
nepretlinish démeqtur;

□ **8:5 «Gödek bolghanlar, ... exmeq bolghanlar, yoruqluqqa érishinglar!»** — oqurmenler shuninggha diqqet qilghan bolushi mumkin, «danaliq» «nadanlar»gha (yaki «gödekler» yanki «saddilar»gha) biwasite söz qilidu, peqet **bezide** «exmeqler»ge biwasite söz qilidu, lékin «mesxire qilghuchilar»gha hergiz biwasite sözlimeydu. Chünki «mesxire qilghuchilar» rezil yollarni tutqini üçhün ulargha héchqandaq nesihet tesir qilmaydu (1:22, 9:4, 7-8nimu körüng).

□ **8:7 «Éytqanlirim heqiqettur»** — ibraniy tilida «Tanglayim heqiqetni séghinip sözleydu». ■ **8:11** Ayup 28:15; Zeb. 19:10; Pend. 3:14,15; 16:16 □ **8:12 «...bilimni ayan qilimen»** — yaki «...bilimni tépip bérimen».

Tekebburluq, meghrurluq, yaman yol hem shum éghizni öch körimen.

¹⁴ Mende obdan meslihetler, pishqan hékmet bar; Men dégen yoruqluq, qudret mendidur.

¹⁵ Padishahlar men arqiliq höküm süridu, Mensiz hakimlar adil höküm chiqarmas.

¹⁶ Men arqiliqla emirler idare qilidu, Aliyjanablar, yer yuzidiki barliq soraqchilar *toghra* höküm qilidu.

¹⁷ Kimki méni söyse, menmu uni söyimen, Méni telmürüp izdigenler méni tapalaydu;

¹⁸ Mende bayliq, shöhret, Hetta konirimas, köchmes dölet we heqqaniyetmu bar.■

¹⁹ Mendin chiqqan méwe altundin, Hetta sap altundin qimmatliktur, Mendin alidighan daramet sap kümüshtinmu üstündür.■

²⁰ Men heqqaniyet yoligha mangimen; Adalet yolining otturisida yürimenki,

²¹ Méni söygenlerni emeliy nersilerge miras qildurimen;

Ularning xezinilirini toldurimen.

²²⁻²³ Perwerdigar ishlirini bashlishidila,

Qedimde yasighanliridin burunla, Men uninggha tewedurmen. Ezeldin tartipla — muqeddemde,

Yer-zémin yaritilmastila,

Men tiklen'genmen.□ ■

■ 8:18 Pend. 3:16 ■ 8:19 Pend. 3:14 □ 8:22-23 «Perwerdigar ishlirini bashlishidila...» — ibraniy tilida «Perwerdigar yolini bashlishidila...», «...Men **tiklen'genmen**» — bashqa birxil terjimisi «...Men mesih qilindim». ■ 8:22-23 Yuh. 1:1

24 Chongqur hanglar, déngiz-okyanlar apiride bolushtin awwal,

Men meydan'gha chiqirilghanmen;

Mol su urghup turidighan bulaqlar bolmastinla,

25-26 Égiz taghlar öz orunlirigha qoyulmastinla, töpilikler shekillenmestinla,

Perwerdigar bipayan zémin, keng dalalarni,

Alemning esliyidiki topa-changlirinimu téxi yaratmastinla,

Men meydan'gha chiqirilghanmen.

27-29 U asmanlarni bina qiliwatqinida,

Déngiz yüzige upuq siziqini siziwatqinida,

Ershte bulutlarni orunlashturup,

Chongqur déngizdiki bulaq-menbelerni mustehkemlewatqinida,

Déngiz sulirini békitken dairidin éship ketmisun dep perman chüshüriwatqinida,

Bipayan zéminning ullirini quruwatqinida,

Men u yerde idim; ■

30 Shu chaghda goya usta bir hünerwendek Uning yénida turghanidim,

Men herdaim Uning aldida shadlinattim, men Uning kündilik dil'arami idim; ■

31 Men Uning alimidin, yer-zéminidin shadlinip,

Dunyadiki insanlardin xursenlik tépip yürettim,

32 Shunga i balilar, emdi manga gulaq sélinglar;

Chünki yollirimni ching tutqanlar neqeder bext tapar! ■

33 Alghan nesihetke emel qilip,

Dana bolghin, uni ret qilma.

■ 8:27-29 Ayup 26:10; Yar. 7:11; Yar. 1:9, 10; Ayup 38:10, 11; Zeb. 104:6-9. ■ 8:30 Yuh. 5:17 ■ 8:32 Zeb. 119:1, 2; 128:1; Luqa 11:28

34 Sözümgə qulaq sélip,
Herküni derwazilirim aldidin ketmey,
Ishiklirim aldida méni kütidighan kishi neqeder
bextliktur!

35 Kimki méni tapsa hayatni tapidu,
Perwerdigarning shepçitige nésip bolidu.■

36 Lékin manga gunah qilghan herkim öz jénigha
ziyan keltüridu,
Méni yaman körgenler ölümni dost tutqan
bolidu».□

9

Danaliqning sözining dawami, buzuq xotunning

sözliri

1 Danaliq özige bir öy sélip,
Uning yette tüwrükini ornatti.

2 U mallirini soyup,

Ésil sharablrini arilashturup teyyarlap,
Ziyapet dastixinini yaydi;

3 Dédeklirini *méhman chaqirishqa* ewetti,
Özi sheherning eng égiz jaylirida turup:■

4 «I saddilar, bu yerge kélinglar, — dep chaqiri-
watidu;

■ 8:35 Pend. 12:2 □ 8:36 «Kimki méni tapsa hayatni tapidu, Perwerdigarning shepçitige nésip bolidu.... Méni yaman körgenler ölümni dost tutqan bolidu» — bu 8-bab hemde 9:1-12tiki chong téma «Danaliq»tur. Bu bablardiki xewerdin qarighanda, emeliyette «Danaliq» bir shexstur. Injilda bu Shexsning Xuda bilen bille menggülük turghuchi Mesih ikenliki ayan qiliniidu (mesilen «Yux.» 1:1-4, 18, «1Cor.» 1:24, 30, «Fil.» 2:5-11, «Kol.» 1:15-18, «Ibr.» 1:1-12, «1Yux.» 1:1-2, «Wex.» 22:12-13 qatarliqlarni körüng). ■ 9:3 Pend. 8:2

Nadanlarga:

⁵ Qéni, nanlirimdin éghiz tégip,
Men arilashturup teyyarlighan sharablardin ich-
inglar;

⁶ Nadanlar qataridin chiqip, hayatqa érishinglar,
Yoruqluq yolida ménginglar», — dewatidu.

⁷ Hakawurlarga tenbih bergüchi ahanetke
uchraydu,

Qebihlerni eyibligüchi özige dagh keltüridu.

⁸ Hakawurlarni eyiblime, chünki u sanga öch
bolup qalidu;

Halbuki, dana kishini eyibliseng, u séni söyidu.■

⁹ Dana ademge dewet qilsang, eqli téximu toluq
bolidu;

Heqqaniy ademge durus yol körsetseng,

Bilimi téximu ashidu.

¹⁰ Perwerdigardin eyminish danaliqning bashlin-
ishidur,

Muqeddes bolghuchini tonush yoruqluqtur.■

¹¹ Men *danaliq* sende bolsam, künliringni uzarti-
men,

Ömrüngning yilliri köpiyer.■

¹² Sende danaliq bolsa, paydini köridighan
özüngsen,

Danaliqni mazaq qilsang ziyan tartidighanmu
özüngsen.

¹³ Nadan xotun aghzi biseremjan, eqilsizdur,

Héchnéme bilmestur.■

■ 9:8 Mat. 7:6

■ 9:10 Ayup 28:28; Zeb. 111:10; Pend. 1:7

■ 9:11 Pend. 10:27

■ 9:13 Pend. 7:11

- 14 U ishiq aldida olturup,
Sheherning eng égiz jaylirida orun élip,
15 Udul ötüp kétiwatqanlarga:
16 «Kimki sadda bolsa, bu yerge kelsun!» – de-
watidu,
We eqilsizlerni:
17 «Oghriliqche ichken su tatliq bolidu,
Oghrilap yégen nan temlik bolidu!» – dep charqi-
watidu.■
18 Lékin chaqirilghuchi ölüklerning uning öyide
yatqanliqidin bixewerdur,
Uning *burunqi* méhmanlirining alliqachan
tehtisaraning teglirige chüshüp ketkenlikini u
sezmes.□ ■

10

Padishah Sulaymanning hékmetlik sözliri

¹ Padishah Sulaymanning pend-nesihetliri: —

- Dana oghul atisini shad qilar;
Eqilsiz oghul anisini qayghu-hesretke salar.■
² Haram bayliqlarning héch paydisi bolmas;
Heqqaniyet insanni ölümdin qutuldurar.■
³ Perwerdigar heqqaniy ademning jénini ach qoy-
mas;
Lékin u qebihlarning nepsini boghup qoyar.
⁴ Hurunluq kishini gaday qilar;

■ 9:17 Pend. 20:17 □ 9:18 «tehtisaraning tegliri» — «tehtisara»
(ibraniy tilida «shéol») ölüklerning rohliri qiyamet künini kütidighan
yer. ■ 9:18 Pend. 2:18 ■ 10:1 Pend. 15:20 ■ 10:2 Pend. 11:4

Ishchanliq bolsa bayashat qilar. □ ■

⁵ Yazda hosulni yighiwalghuchi — dana oghuldur; Lékin orma waqtida uxlap yatquchi — xijaletke qalduridighan oghuldur.

⁶ Beriket heqqaniy ademning béshigha chüsher; Emma zorawanliq yamanlarning aghzigha urar. □

⁷ Heqqaniy ademning yadikari mubarektur; Yamanlarning nami bolsa, sésiq qalar.

⁸ Dana adem yolyoruq-nesihetlerni qobul qilar; Kot-kot, nadan kishi öz ayighi bilen putlishar. ■

⁹ Ghubarsiz yürgen kishining yürüş-turushi tu-raqliqtur;

Yollirini egri qilghanning kiri axiri ashkarilinidu.

¹⁰ Köz isharitini qilip yüridighanlar ademni daghda qaldurar;

Kot-kot, nadan kishi öz ayighi bilen putlishar.

¹¹ Heqqaniy ademning aghzi hayatliq buliqidur; Emma zorawanliq yamanning aghzigha urar. □ ■

¹² Öchmenlik jédel qozghar;

Méhir-muhebbet hemme gunahlarni yapar. ■

¹³ Eqil-idraqlik ademning aghzidin danaliq tépilar; Eqilsizning dümbisige palaq téger. ■

¹⁴ Dana ademler bilimlerni ziyade toplar;

□ **10:4** «Hurunluq» — ibraniiy tilida: «qol boshluqi». «Ishchanliq» — ibraniiy tilida: «estayidilliqlarning qoli». ■ **10:4** Pend. 12:24 □ **10:6**

«Emma zorawanliq yamanlarning aghzigha urar» — bashqa birxil terjimisi: «Emma yamanlarning aghzi zorawanliqni yoshurar». ■ **10:8** Pend. 10:10 □ **10:11** «hayatliq buliqi» — belkim

«Éren baghchisi»diki «hayatliq béridighan derex»ke oxshetilghandur. «Emma zorawanliq yamanning aghzigha urar» — yaki «Emma yamanning aghzi zorawanliqni yoshurar». ■ **10:11** Pend. 10:6;

13:14 ■ **10:12** 1Kor. 13:7; 1Pét. 4:8 ■ **10:13** Pend. 20:30

Lékin exmeqning aghzi uni halaketke yéqinlashturar.

¹⁵ Mal-dunyaliri goya mezmot sheherdek bayning kapalitidur;

Miskinni halak qilidighan ish del uning nam-ratliqidur.

¹⁶ Heqqaniylarning ejirliri jan'gha jan qoshar, Qebihlarning hosuli gunahnila köpeytishtur.□

¹⁷ Nesihetni anglap uni saqlighuchi hayatliq yoligha mangar;

Tenbihlerni ret qilghan kishi yoldin azghanlar-dur.

¹⁸ Adawet saqlighan kishi yalghan sözlimey qal-mas;

Töhmet chaplighanlar exmeqtur.□

¹⁹ Gep köp bolup ketse, gunahtin xaliy bolmas, Lékin aghzigha ige bolghan eqilliqtur.

²⁰ Heqqaniy ademning sözi xuddi sap kümüş; Yamanning oyliri tolimu erzimestur.□

²¹ Heqqaniy ademning sözliri nurghun kishini quwwetler;

Exmeqler eqli kemlikidin öler.

²² Perwerdigarning ata qilghan berikiti ademni döletmen qilar;

U berikitige héchbir japa-musheqqet qoshmas.

²³ Exmeq qebihlikni tamasha dep biler;

□ **10:16** «...gunahnila köpeytishtur» — yaki «...gunahini békiter».

□ **10:18** «Adawet saqlighan kishi yalghan sözlimey qalmas» — ibraniiy tilida: «Adawet saqlighuchining lewliri yalghan bolidu».

□ **10:20** «Heqqaniy ademning sözi» — ibraniiy tilida: «Heqqaniy ademning tili». «Yamanning oyliri» — ibraniiy tilida: «yamanning köngli».

Emma danaliq yorutulghan kishining *xursenlikidur*. □ ■

²⁴ Yaman kishi némidin qorqsa shuninggha uchrar;

Heqqaniy ademning arzusi emelge ashurular.

²⁵ Yaman adem quyundek ötüp yoqar;

Lékin heqqaniy adem menggülik uldektur.

²⁶ Adem achchiq su yutuwalghandek,

Közige is-tütek kirip ketkendek,

Hurun ademni ishqa ewetkenmu shundaq bolar. □

²⁷ Perwerdigardin eyminish ömürni uzun qilar,

Yamanning ömri qisqartilar. ■

²⁸ Heqqaniy ademning ümidi xursenlik élip kéler;

Lékin rezilning kütkini yoqqa chiqar. ■

²⁹ Perwerdigarning yoli durus yashawatqanlarga bashpanahdur;

Qebihlik qilghuchilargha bolsa halakettur. ■

³⁰ Heqqaniylarning orni mustehkemdur;

Yamanlar zéminda uzun turmas.

³¹ Heqqaniy ademning aghzidin danaliq chiqar;

Lékin shumluq til késip tashlinar.

³² Heqqaniy ademning sözi kishige mok xushyaqar;

Yaman ademning aghzidin shumluq chiqar.

□ **10:23** «yorutulghan» — ibraniy tilida «ishni, bashqa ademni obdan chüshinidighan» dégen menide. ■ **10:23** Pend. 14:9

□ **10:26** «Adem achchiq su yutuwalghandek...» — ibraniy tilida: «Achchiq su chishlarga tegkendek...». ■ **10:27** Pend. 9:11

■ **10:28** Ayup 8:13,14; 11:20; Zeb. 112:10 ■ **10:29** Pend. 13:6

11

¹ Yalghan taraza Perwerdigargha yirginchlikdur;
Adil jing téshi Uni xursen qilar.■

² Tekebburluq bilen birge shermendichilik egi-
ship kéler;

Lékin danaliq kichik péillargha hemrah bolar.■

³ Toghrilarning semimiyliki özini yétekler;

Lékin kazzaplarning egriliki özini weyran qilar.■

⁴ Xudaning ghezep künide mal-dunyaning paydisi
bolmas;

Lékin heqqaniyet ademni ölümdin qutquzar.■

⁵ Kamil ademning heqqaniyliqi özini tüz yolgha
bashlar;

Yaman adem öz yamanliqidin yiqilar.

⁶ Durus ademlarning heqqaniyliqi özlirini
qutquzar;

Lékin kazzaplar öz hiyle-neyringidin tutular.

⁷ Rezil adem ölse, uning ümidi yoqqa chiqar;

Gunahkarning ümidi axiri quruq qalar.□

⁸ Heqqaniy adem qiyinchiliqtin xaliy qilinar;

Rezil adem uning ornigha tutular.■

⁹ Munapiqlar öz aghzi bilen yéqinini buzar;

Lékin heqqaniylar bilimi bilen qutquzular.

¹⁰ Heqqaniy adem ronaq tapsa, sheher xush bolar;

Rezil adem halak bolsa, xelq tentene qilar.

¹¹ Toghrilarning beriket tilshliri bilen sheher
gülliner;

Lékin rezillarning tili bilen weyran bolar.

■ **11:1** Law. 19:36; Qan. 25:13; Pend. 16:11; 20:10,23 ■ **11:2**
Pend. 15:33; 16:18; 18:12 ■ **11:3** Pend. 13:6 ■ **11:4** Pend. 10:2;
Ez. 7:19; Zef. 1:18 □ **11:7** «Gunahkarning ümidi...» — bashqa
bixil terjimisi, «Küchlüklarning ümidi...». ■ **11:8** Zeb. 34:19; Pend.
21:18

12 Öz yéqinini sökidighan kishi – eqilsizdur;
Emma yorutulghan adem aghzini yighar.

13 Gep toshughuchi mexpiyetlerni ashkarilar;
Sadiq adem amanetke xiyanet qilmas.

14 Yolyoruq kem bolsa, el-yurt yiqilar;
Ulugh bir meslihetchi bolsa, el nijat tapar. □ ■

15 Yatqa borun bolghan kishi ziyan tartmay qal-
mas;
Qol bériship kúpil bolushni yaman körgen kishining
quliqi tinch bolar. □

16 Shapaetlik ayal izzet-hörmetni qoldin bermes;
Zorawanlar bayliqni qoldin bermes.

17 Rehimdil öz-özige bext yaritar;
Rehimsiz öz ténini aghritar.

18 Yaman ademlerning alghan ish heqqi ularni
aldar, beriketsiz bolar;
Emma heqqaniyet térighuchi adem emeliy in'am
alar. □

19 Heqqaniyet ademge hayatliq tapquzar;
Yamanliqni közlep yüridighan kishi ölümge yüz tu-
tar.

20 Niyiti buzuq kishi Perwerdigargha yirginchlik-
tur;
Emma yoli diyanetlik kishiler uning
xursenlikidir.

21 Qol tutushup birleshsimu, yamanlar jazagha
tartilmay qalmas;

□ **11:14** «Yolyoruq kem bolsa...» — bashqa birxil terjimisi, «Köp meslihetchiler bolsa,...». «...nijat tapar» — yaki «...bixeter turar».

■ **11:14** 1Pad. 12:1-20 □ **11:15** «Yatqa borun bolghan kishi ziyan tartmay qalmas» — 6:1 we izahatni körüng. □ **11:18** «Yaman ademlerning alghan ish heqqi ularni aldardar, beriketsiz bolar» — ibraniy tilida «yaman ademning ish heqqi yalghan bolar».

Lékin heqqaniylarning nesli nijat tapar.□ ■

22 Chirayliq emma tétiqsiz xotun,
Choshqining tumshuqigha altun halqa salghan-
dektur.

23 Heqqaniylarning arzusi peqet yaxshi méwe élip
kéler;

Yamanlarning kütkini ghezep-neprettur.

24 Biraw merdlerche tarqatsimu, gülliner;

Yene biraw bérishke tégishlikini ayisimu, peqet
namratlishar.

25 Merd adem etliner;

Bashqilarni sugharghuchi özimu sughirilar.■

26 Ashliqni satmay bésiwalghan kishi elning lenit-
ige uchraydu;

Lékin ashliqni sétip bergüchige beriket tiliner.

27 Yaxshiliqni izdep intilgen adem shapaet tapar;

Yamanliqni izdigen adem özi yamanliq körer.■

28 Öz mal-duniyasigha tayan'ghuchi yiqilar;

Heqqaniy kishi yopurmaqtek kökirer.■

29 Öz öyige azarchiliq salghan kishi shamalgha
miras bolar;

Eqilsiz adem aqilanining quli bolup qalar.

30 Heqqaniyning béridighan méwisi «hayatliq der-
ixi»dur;

□ **11:21** «Qol tutushup birlshsimu,...» — bashqa birxil ter-
jimisi: — «shühbisizki,...». ■ **11:21** Pend. 16:5 ■ **11:25** Zeb. 112:9;
2Kor. 9:9 ■ **11:27** Zeb. 7:16; 9:15,16; 10:2; 57:6 ■ **11:28** Zeb.
1:3, 4; 92:12-14

Dana kishi köngüllerni *hayatliqqa* mayil qilar.□

³¹ Qaranglar, heqqaniy adem bu dunyada *sewenliki üçün* bedel töligen yerde, Reziller bilen gunahkarlarning aqiwiti qandaq bolar?□ ■

12

¹ Kimki terbiyini qedirlise, bilimnimu söygüchidur; Lékin tenbihke nepretlen'gen nadan-hamaqettur.

² Yaxshi niyetlik adem Perwerdigarning iltipatigha érisher; Emma Perwerdigar hiyle-mikirlik ademning gunahini békiter.

³ Ademler yamanliq qilip amanliq tapalmas; Lékin heqqaniylarning yiltizi tewrenmes.■

⁴ Peziletlik ayal érinig tajidur; Emma uni uyatqa salghuchi xotun uning ustixinini chiriter.■

⁵ Heqqaniy ademning oy-pikri durus höküm chiqirar;

□ **11:30** «*hayatliq derixi*» — mushu yerde «hayatliq derixi» dégenlik, «Éren baghchisi»diki Adem'atimiz we Hawa'animizning behrimen bolushigha teyyarlan'ghan derexni körsitidu (3:18-ayetni körüng). «... **hayatliqqa mayil qilar**» — eyni tékiste «hayatliq» dégen söz yoq. Lékin heqqaniylik yolida Xudaning mömin bendiliri ademlarning könglini özi üçün almaydu, belki ularni Xudaning yoligha jelp qilidu; shunga toluq menisi: «Kim dana bolsa kishilerning könglini nijat yoligha bashlaydu» dep qaraymiz. Mushu ayetni «Luqa» 5:10 bilen sélishturghili bolidu. □ **11:31**

«*Qaranglar, heqqaniy adem ...bedel töligen yerde, reziller bilen gunahkarlarning aqiwiti qandaq bolar?*» — bu ayet Injil, «1Pét.» 4:18de neqil keltürüldü. ■ **11:31** 1Pét. 4:17,18

■ **12:3** Pend. 10:25 ■ **12:4** 1Kor. 11:7

Yamanlarning nesihetliri mekkarliqtur.□

⁶Yamanlarning sözliri qan tökidighan qiltaqtur;
Lékin durusning sözi ademni qiltaqtin qutuldu-
rar.■

⁷Yamanlar aghdurulup, yoqilar;
Lékin heqqaniylarning öyi mezmur turar.□ ■

⁸Adem öz zérikliki bilen maxtashqa sazawer bolar;
Egri niyetlik kishi közge ilinmas.

⁹Péqir turup xizmetkari bar kishi,
Özini chong tutup ach yürgen kishidin yaxshidur.■

¹⁰Heqqaniy adem öz ulighinimu asrar;
Emma rezil ademning bolsa hetta rehimdilliqimu
zalimliqtur.■

¹¹Tiriship tériqchiliq qilghan déhqanning qorsiqi
toq bolar;
Emma xam xiyallargha bérilgen kishining eqli
yoqtur.■

¹²Yaman adem yamanliq qiltiqini közlep olturar;
Emma heqqaniy ademning yiltizi méwe bérip tu-
rar.

¹³Yaman adem öz aghzining gunahidin tutular;
Heqqaniy adem musheqqet-qiyinchiliqtin qutu-
lar.□ ■

¹⁴Adem öz aghzining méwisidin qanaet tapar;
Öz qoli bilen qilghanliridin uninggha yanduru-
lar.■

□ **12:5 «... oy-pikri durus höküm chiqirar»** — yaki: «...oy-pikri durustur». ■ **12:6** Pend. 1:11,18; 11:9 □ **12:7 «Yamanlar aghdurulup, yoqilar»** — bashqa birxil tejimisi: «Yamanlar aghdurulghanda, yoqilar». ■ **12:7** Zeb. 37:36-40; Pend. 11:21 ■ **12:9** Pend. 13:7 ■ **12:10** Qan. 25:4 ■ **12:11** Pend. 28:19 □ **12:13**

«Yaman adem öz aghzining gunahidin tutular» — yaki «Éghizdiki itaetsizlikdin rezil tuzaq chiqar». ■ **12:13** Pend. 10:14; 18:7 ■ **12:14** Pend. 13:2

- 15 Exmeq öz yolini toghra dep biler;
Emma dewetke qulaq salghan kishi aqilanidur.■
- 16 Exmeqning achchiqi kelse, tézla biliner;
Zérek kishi haqaretke sewr qilar, setchilikni
ashkarilimas.□
- 17 Heqiqetni éytqan kishidin adalet biliner;
Yalghan guwahliq qilghuchidin aldanchilik bi-
liner.■
- 18 Bezlilerning yéniklik bilen éytqan gépi ademge
sanjilghan qilichqa oxshar;
Biraq aqilanining tili derdke dermandur.■
- 19 Rastchil menggü turghuzulidu;
Lewzi yalghan bolsa birdemliktur.□
- 20 Yamanliqning koyida yürgüchining könglide
hiyle saqlan'ghandur;
Amanliqni dewet qilghuchilar xushalliqa
chömer.
- 21 Heqqaniy ademning béshigha héch külpet
chüshmes;
Qebihler balayi'qazagha chömüler.
- 22 Yalghan sözleydighanning lewliri Perwerdi-
gargha yirginchliktur;
Lékin lewzide turghanlarga U apirin éytar.
- 23 Pemlik adem bilimini yoshurar;
Biraq exmeq nadanliqini jakarlar.■
- 24 Tirishchan qol hoquq tutar;
Hurun qol alwan'gha tutular.■

■ 12:15 Pend. 3:7 □ 12:16 «...haqaretke sewr qilar, setchilikni ashkarilimas» — ibranij tilida bu ikki ibare «ikki bisliq» bir söz bilenla ipadilen'gen. ■ 12:17 Pend. 14:5 ■ 12:18 Zeb. 57:4; 59:7; Pend. 16:27 □ 12:19 «rastchil» — ibranij tilida «heqiqetning léwi». «lewzi yalghan bolsa birdemliktur.» — ibranij tilida «yalghanchi til bolsa birdemliktur». ■ 12:23 Pend. 13:16; 15:2 ■ 12:24 Pend. 10:4

25 Köngülning ghem-endishisi kishini mükcheyter;

Lékin méhribane bir söz kishini rohlandurar.■

26 Heqqaniy kishi öz dosti bilen birge yol izder;

Biraq yamanlarning yoli özlrini adashturar.□

27 Hurun özi tutqan owni pishurup yéyelmes;

Biraq etiwarliq bayliqlar tirishchan'gha mensuptur.□

28 Heqqaniyliqning yolida hayat tépilar;

Shu yolda ölüm körünmestur.

13

1 Dana oghul atisining terbiyisige köngül qoyar;

Mesxire qilghuchi tenbihke qulaq salmas.

2 Adem durus éghizining méwisidin huzurlinar;

Tuzkorlar zorawanliqqa hewes qilip
zorawanliqqa uchrar.■

3 Sözde éhtiyatchan kishi jénini saqlap qalar;

Aghzi ittik halaketke uchrar.

4 Hurunning arzu-tiliki bar, lékin érishelmes;

Lékin tirishchan etliner.

5 Heqqaniy adem yalghanchiliqtin yirginer;

Qebih bolsa sésip, shermende bolar.

6 Yoli durusni heqqaniyet qoghdar;

Lékin gunahkarni rezillik yiqitar.■

■ 12:25 Pend. 15:13 □ 12:26 «Heqqaniy kishi öz dosti bilen birge yol izder» — bashqa xil terjimiliri: «Heqqaniy kishi öz dostining könglidikini tekshürer», «Heqqaniy kishi dost tutushta segek bolar» yaki «Heqqaniy kishi öz dostigha yol körsiter». □ 12:27 «Biraq etiwarliq bayliqlar tirishchan'gha mensuptur» — bashqa birxil terjimisi: «Biraq tirishchan kishi öz teelluqatini etiwarlaydu».

■ 13:2 Pend. 12:14 ■ 13:6 Pend. 10:29; 11:3, 5, 6

7 Beziler özini bay körsetkini bilen emeliyette quruq söleddur;

Beziler özini yoqsul körsetkini bilen zor bayliqliri bardur.■

8 Öz bayliqi görüğe tutulghan bayning jénigha araturar;

Biraq yoqsullar héch wehimini anglimas.

9 Heqqaniy ademning nuri shadlinip parlar;

Biraq yaman ademning chirighi öchürüler.■

10 Kibirliktin peqet jédel-majirala chiqar;

Danaliq bolsa nesihetni anglighanlar bilen bilidur.

11 Ishlimey tapqan haram bayliq beriketsizdur;

Ter töküp halal tapqan gülliner.■

12 Telmürginige kütüp érishelmeslik köngülni sunuq qilar,

Lékin teshnaliqta érishkini «hayatliq derixi»dur.□ ■

13 *Xudaning* kalam-sözige pisent qilmighan adem gunahning tölümige qerzdar bolar;

Lékin permanni qedirligen adem yaxshiliq körer.

14 Aqilanining telimi hayatliq bergüchi bulaqtur,

U séni ölüm tuzaqliridin qutulduur.■

15 Aqilanilik ademni iltipatqa érishtüerer;

Biraq tuzkorlarning yoli egri-bügri, japaliq bolar.

16 Pem-parasetlik adem bilimi bilen ish körer;

Hamaqet öz nadanliqini ashkarilar.■

17 Rezil alaqichi bala-qazagha uchrar;

Sadiq elchi bolsa derdke dermandur.

■ 13:7 Pend. 12:9 ■ 13:9 Ayup 18:5, 6; 21:17; Pend. 4:18

■ 13:11 Pend. 10:2; 20:21 □ 13:12 «hayatliq derixi» — «Éren baghchisi»diki, Adem'atimiz we Hawa'animizning behri-man bolushigha teyyarlan'ghan derexni körsitidu (3:18ni körüng).

■ 13:12 Pend. 13:19 ■ 13:14 Pend. 10:11; 14:27 ■ 13:16 Pend. 12:23; 15:2

18 Terbiyeni ret qilghan adem namratliship uy-atqa qalar;

Emma tenbihni qobul qilghan hürmetke ériser.

19 Emelge ashqan arzu kishige shérin tuyular;

Lékin exmeqler yamanliqni tashlashni yaman körer.

20 Aqilaniler bilen bille yürgen Dan. bolar;

Biraq exmeqlerge hemrah bolghan nale-peryadta qalar.□

21 Bala-qaza gunahkarlarning keynidin bésip mangar;

Lékin heqqaniylar yaxshiliqning ejrini tapar.

22 Yaxshi adem perzentlirining perzentlirige miras qaldurar;

Gunahkarlarning yighqan mal-dunyaliri heqqaniylar üçün toplinar.■

23 Yoqsulning tashlanduq yéri mol hosul bérer,

Lékin adaletsizliktin u weyran bolar.■

24 Tayaqni ayighan kishi oghlini yaxshi körmes;

Balini söygen kishi uni estayidil terbiyilep jazalar.■

25 Heqqaniy adem köngli qanaet tapquche ozuq yer;

Yamanning qorsiqi ach qalar.

14

1 Herbir dana ayal öz ailisini awat qilar;

Exmeq ayal ailisini öz qoli bilen weyran qilar.□

□ 13:20 «...nale-peryadta qalar» — yaki «...ziyan tartar». ■ 13:22

Ayup 15:29; 27:17 ■ 13:23 Pend. 12:11; 18:9 ■ 13:24 Pend.

23:13 □ 14:1 «... öz ailisini awat qilar» — ibraniy tilida «... öz

ailisini qurar».

² Durusluq yolida mangidighan kishi Perwerdigardin qorqar;

Qingghir yolda mangghan kishi *Xudani* közge ilmas.■

³ Exmeqning tekebbur aghzi öziğe tayaq bolar;

Aqılanining lewliri özini qoghdar.

⁴ Ulagh bolmisa, éghil pak-pakiz turar;

Biraq öküznüing küchi bolghandila *sanggha* ashliq tolar.□

⁵ Ishenchlik guwahchi yalghan éytmas;

Saxta guwahchi yalghan gepni nepetek tinar.■

⁶ Hakawurlar danaliq izdep tapalmas;

Biraq yorutulghan ademege bilim élish asan'gha chüsher.□

⁷ Birawning aghzida bilim yoqluqini bilip yetkende,

Uningdin özüngni néri tart.

⁸ Eqil-parasetlik kishining danaliqi öz yolini oylinishtidur;

Exmeqlerning eqilsizliki bolsa özlirining aldinishidur.

⁹ Exmeqler bolsa «itaetsizlik qurbanliqi»ni közge ilmaydu,

■ **14:2** Ayup 12:4 □ **14:4** «Ulagh bolmisa, éghil pak-pakiz turar...» — éghilning sésiqliqi tüpeylidin éghildiki ulaghlarni chiqiriwétish tolimu exmeqanilik, elwette. ■ **14:5** Mis. 23:1; Pend. 12:17 □ **14:6** «Hakawurlar» — yaki «Mesxire qilghuchilar».

Heqqaniylar arisida bolsa iltipat tépilar.□

¹⁰ Köngüldiki derdni peqet özila kötüreler;
Köngüldiki xushluqqimu bashqilar shérik bolal-
mas.

¹¹ Yamanning öyi örülüp chüsher;
Heqqaniy ademning chédiri güllinip kéter.

¹² Adem balisigha toghridek körünidighan bir yol
bar,

Lékin aqiwiti halaketke baridighan yollardur.■

¹³ Oyun-külke bolsa qelbtiki ghem-qayghuni ya-
par,

Xushalliq ötüp ketkende, ghem-qayghu yenila
qalar.■

¹⁴ Toghra yoldin burulup yan'ghan adem haman
öz yolidin toyar;

Yaxshi adem öz ishidin qanaetliner.■

¹⁵ Saddilar hemme gepke ishinip kéter;

Lékin pem-parasetlik kishi herbir qedemni away-
lap basar.

¹⁶ Dana adem éhtiyatchan bolup awarichilikтин néri
kéter;

Exmeq hakawurluq qilip, özige ishinip aldigha
mangar.□

¹⁷ Térikkek exmeqliq qilar;

□ **14:9** «Itaetsizlik **qurbanliqi**» — Musa peyghemberge tapshu-
rulghan «muqeddes qanun»gha asasen, birsi bashqilargha gunah
qilip ziyani yetküzgen bolsa, Xudadin kechürüm élish üçün awwal
ziyan tartquchigha shu gunahini étirap qilip, az dégende ikki
hesse tölem bérrip, andin itaetsizlik üçün qilinidighan qurbanliqni
(«itaetsizlik qurbanliqi»ni) ibadetxanida Xudagha atap bérishi kérek
idi. Bashqa birxil terjimisi «Exmeqler itaetsizlikige nisbeten yéniklik
bilen külüp qoyidu». ■ **14:12** Pend. 16:25 ■ **14:13** Pend.
5:4 ■ **14:14** Pend. 1:31 □ **14:16** «awarichilikтин» — yaki
«yamanliqтин».

Neyrengwaz adem nepretke uchrar.

¹⁸ Saddilar exmeqliqqa warisliq qilar;

Pem-parasetlikler bilimni öz taji qilar.

¹⁹ Yamanlar yaxshilarning aldida igiler;

Qebihler heqqaniyning derwaziliri aldida *bash urar*.

²⁰ Namrat kishi hetta öz yéqinighimu yaman körüner.

Bayning dosti bolsa köptur.■

²¹ Yéqinini pes körgen gunahkardur;

Lékin miskinlerge rehim qilghan beriket tapar.

²² Yamanliq oylighanlar yoldin adashqanlardin emesmu?

Biraq yaxshiliq oylighanlar rehim-shepget, heqiqet-sadiqliqqa muyesser bolar.■

²³ Hemme méhnettin payda chiqar;

Biraq quruq paranglar ademni mohtajliqta qaldurur.

²⁴ Aqilaniler üçün bayliqlar bir tajdur;

Exmeqlarning nadanliqidin peqet yene shu nadanliqla chiqar.

²⁵ Heqqaniy guwahliq bergüchi kishilarning hayatini qutquzar;

Yalghan-yawidaq sözleydighan *guwahchi* yalghan gepni nepestek tinar.

²⁶ Perwerdigardin qorqidighanning küchlük yölenchüki bar,

Uning balilirimu himayige ige bolar.

²⁷ Perwerdigardin qorqush hayatning buliqidur;

U kishini ejellik tuzaqlardin qutquzar.□ ■

■ **14:20** Pend. 19:4, 7 ■ **14:22** Luqa 6:38 □ **14:27** «hayatning buliqi» — 13:14nimu körüng. ■ **14:27** Pend. 10:11; 13:14

28 Padishahning shan-sheripi puqrasining köplikidindur;

Puqrasining kemliki emirning halakitidur.

29 Éghir-bésiq kishi intayin aqil kishidur;

Chéchilghaq exmeqliqni ulughlar.

30 Xatirjem köngül tenning saqliqidur;

Hesret chékish bolsa söngeklerni chiritar.

31 Miskinni bozek qilghuchi — Perwerdigargha haqaret qilghuchidur;

Hajetmenlerge shapaet qilish Uni hörmetligenlikdur.■

32 Yaman öz yamanliqi ichide yiqitilar;

Heqqaniy adem hetta sekratta yatqandimu xatirjem bolar.□

33 Yorutulghan kishining könglide danaliq yatar;

Biraq exmeqning könglidikisi ashkara bolmay qalmas.■

34 Heqqaniyet herqaysi elni yuqiri kötürer;

Gunah herqandaq milletni nomusqa qaldurar.

35 Padishahning iltipati eqilliq xizmetkarining béshigha chüsher;

Biraq uning ghezipi nomusta qaldurghuchi uyatsiz xizmetkarining béshigha chüsher.□

■ 14:31 Pend. 14:21; 17:5 □ 14:32 «Yaman öz yamanliqi ichide yiqitilar; heqqaniy adem ... xatirjem bolar» — toluq ayetning bashqa bir xil terjimisi: «Külpet kelgende, yaman adem heydiwétilidu; biraq heqqaniy adem sekratta yatqandimu panahliq bolar». ■ 14:33 Pend. 10:14; 12:23; 13:16 □ 14:35 «Nomusta qaldurghuchi uyatsiz xizmetkar...» — ibraniy tilida «nomusta qaldurghuchi» we «uyatsiz» dégen ikki ibare birla ikki bisliq söz bilen bildürüldü.

15

- ¹ Mulayim jawab ghezepni basar;
Qopal söz achchiqni qozghar.■
- ² Aqilanilarning tili bilimni jari qilar;
Exmeqning aghzi quruq gep töker.■
- ³ Perwerdigarning közi her yerde yüerer;
Yaxshi-yamanlarni körüp turar.□ ■
- ⁴ Shipa yetküzgüchi til xuddi bir «hayatliq derixi»dur;
Tili egrilik kishining rohini sundurar.□ ■
- ⁵ Exmeq atisining terbiyisige pisent qilmas;
Lékin atisining tenbihige qulaq salghan zérek bolar.
- ⁶ Heqqaniyning öyide göherler köptur;
Biraq yamanning tapawiti özige awarichilik tapar.
- ⁷ Dananing lewliri bilim tarqitar;
Exmeqning könglidin héch bilim chiqmas.
- ⁸ Yamanlarning qurbanliqi Perwerdigargha yirginchliktur;
Duruslarning duasi Uning xursenlikidur.■
- ⁹ Yamanlarning yoli Perwerdigargha yirginchliktur;
Lékin heqqaniyetni intilip izdigüchini U yaxshi körer.
- ¹⁰ Toghra yoldin chiqqanlar azabliq terbiyini körer;
Tenbihge öch bolghuchi öler.

■ 15:1 Pend. 25:15 ■ 15:2 Pend. 12:23; 13:16; 15:28 □ 15:3 «Yaxshi-yamanlar...» — ibraniy tilida «yaman-yaxshilar» dégenlik bilen bildürüldü. ■ 15:3 Ayup 34:21; Pend. 5:21; Yer. 16:17; 32:19 □ 15:4 «Shipa yetküzgüchi til» — yaki «méhriban til». «hayatliq derixi» — 3:18-ayettiki izahatni körüng. ■ 15:4 Pend. 12:18; 13:14 ■ 15:8 Pend. 21:27; Yesh. 1:11; Yer. 6:20; Am. 5:21

11 Tehtisara we halaket Perwerdigarning köz al-
dida ochuq turghan yerde,
Insan könglidiki oy-pikirni qandaqmu Uningdin
yoshuralisun?! □ ■

12 Hakawur tenbih bergüchini yaqturmas;
U aqılanilerdin nesihet élishqa barmas. □

13 Köngül shad bolsa, xush chiray bolar;
Derd-elem tartsa, rohi sunar. ■

14 Yurutulghan köngül bilimni izder;
Eqilsizning aghzi nadanliqni ozuq qilar.

15 Ézilgenlarning hemme künliri teste öter;
Biraq shad köngül herkünini héytték ötküzer.

16 Zor bayliq bilen biaramliq tapqandin,
Azgha shükür qilip, Perwerdigardin eymen'gen
ewzel. ■

17 Nepret ichide yégen bordaq göshte qilin'ghan
katta ziyapettin,
Méhir-muhebbet ichide yégen köktat ewzel. ■

18 Térikke kishi jédel chiqirar;

Éghir-bésiq talash-tartishlarni tinchlandurar. ■

19 Hurunning yoli tikenlik qashadur,
Durus ademning yoli kötürülgen yoldek dagh-
damdur.

20 Dana oghul atisini shad qilar;
Eqilsiz adem anisini kemsiter. ■

21 Eqli yoq kishi exmeqliqi bilen xushtur;
Yurutulghan kishi yolini toghrilap mangar. ■

□ **15:11** «Tehtisara» — ölgenlarning rohliri baridighan jayni körsitidu. ■ **15:11** 2Tar. 6:30; Zeb. 7:9; 44:20-21; Yer. 17:9,10; Yuh. 2:24, 25; 21:17; Ros. 1:24 □ **15:12** «Hakawur» — yaki «mesxire qilghuchi». ■ **15:13** Pend. 17:22; 18:14 ■ **15:16** Zeb. 37:16; Pend. 16:8 ■ **15:17** Pend. 17:1 ■ **15:18** Pend. 28:25; 29:22 ■ **15:20** Pend. 10:1 ■ **15:21** Pend. 10:23; 14:9

22 Meslihetsiz ish qilghanda nishanlar emelge ashmas;

Meslihetchi köp bolghanda muddialar emelge ashurular.■

23 Kishige jayida bergen jawabidin xush bolar,
Del waqtida qilghan söz neqeder yaxshidur!

24 Hayatliq yoli eqilliq kishini yuqirigha bashlayduki,

Uni chongqur tehtisaradin qutquzar.□

25 Perwerdigar tekebburning öyini yuluwéter;

Biraq U tul xotunlarga pasillarni turghuzar.■

26 Yamanlarning oy-pikri Perwerdigargha yirginchliktur;

Biraq sap dilning sözliri söyümlüktur.□ ■

27 Ach köz kishi öz ailisige awarichilik keltürer;

Para élishqa nepretlen'gen kishi kün körer.■

28 Heqqaniy adem qandaq jawab bérishte qayta-qayta oylinar;

Yaman ademning aghzidin shumluq töküler.

29 Perwerdigar yaman ademdin yiraqtur;

Biraq U heqqaniyning duasini anglar.■

30 Xush közler köngülni shadlandurar;

Xush xewer ustixanlarga gösh-may qondurar.■

31 Hayatliqqa élip baridighan tenbihke qulaq salghan kishi danalarning qataridin orun alar.

32 Terbiyeni ret qilghan öz jénini xar qilar;

Tenbihge qulaq salghan yorutular.

33 Perwerdigardin qorqush ademege danaliq ögiter;

■ 15:22 Pend. 11:14 □ 15:24 «tehtisara» — ölgenlarning rohliri barghan jayni körsitidu. ■ 15:25 Pend. 2:21,22; 12:7; 14:11

□ 15:26 «oy-pikri» — yaki «pilanliri». ■ 15:26 Pend. 6:18

■ 15:27 Pend. 1:19 ■ 15:29 Zeb. 10:17; 34:15-19; 145:18, 19

■ 15:30 Pend. 25:25

Awwal kemterlik bolsa, andin shöhret kéler.■

16

- ¹ Köngüldiki niyetler insan'gha tewedur;
Biraq tilning jawabi Perwerdigarning ilkididur.■
- ² Insan özining hemme qilghan ishini pak dep biler;
Lékin qelbdiki niyetlerni Perwerdigar tarazigha sélip tartip körer.□ ■
- ³ Niyet qilghan ishliringni Perwerdigargha tapshurghin,
Shundaq qilghanda pılanliring piship chiqar.■
- ⁴ Perwerdigar barliq mewjudiyetning herbirini melum meqset bilen apiride qilghan;
Hetta yamanlarnimu balayi'apet küni üçün yaratqandur.■
- ⁵ Tekebburluqqa tolghan köngüllerning herbiri Perwerdigargha yirginchliktur;
Qol tutushup birlshsimu, jzasiz qalmas.□ ■
- ⁶ Muhebbet-shepçet we heqiqet bilen gunahlar kafaret qilinip yépilar;
Perwerdigardin eyminish ademlerni yamanliqtin

■ **15:33** Pend. 1:7; 9:10; 18:12 ■ **16:1** Pend. 16:1; 19:21; 20:24; Yer. 10:23 □ **16:2** «qelbdiki **niyetler**» — ibraniy tilida «(ademlerning) rohliri» déyilidu. ■ **16:2** Pend. 21:2 ■ **16:3** Zeb. 37:5; 55:22; Mat. 6:25; Luqa 12:22; 1Pét. 5:7 ■ **16:4** Ayup 21:30 □ **16:5** «qol **tutushup birlshsimu,...**» — bashqa birxil terjimisi: «shubhisizki,...». ■ **16:5** Pend. 6:17; 8:13; 11:21

xaliy qilar.□

⁷ Ademning ishliri Perwerdigarni xursen qilsa,
U hetta dūshmenlirini uning bilen inaqlashturar.

⁸ Halal alghan az,
Haram alghan köptin ewzeldur.■

⁹ Insan könglide öz yolini toxtitar;
Emma qedemlirini toghrilaydighan Perwerdigar-
dur.

¹⁰ Hetta padishahning lewlrige qaritip epsun
oqulsimu,

Uning aghzi toghra hökümdin chetnimes.□

¹¹ Adil taraza-mizanlar Perwerdigargha xastur;
Taraza tashlirining hemmisini U yasighandur.■

¹² Padishah rezillik qilsa yirginchliktur,
Chünki text heqqaniyet bilenla mehkem turar.

¹³ Heqqaniy sözligen lewler padishahlarning
xursenlikidir;

Ular durus sözligüchilerni yaxshi körer.

¹⁴ Padishahning qehri goya ölümning elchisidir;
Biraq dana kishi *uning ghezipini* tinchlandurar.■

¹⁵ Padishahning chirayining nuri kishige jan
kirgüzer;

□ **16:6** «...gunahlar **kafaret qilinip yépilar**» — Tewrat dewride, gunahlar qurbanliqlar arqiliq «**yépilip** kechürüm qilindi» (yeni, «kafaret qilindi»). Injil dewrige kelgendila, gunahlar «élip tashlandi» (mesilen, «Yh.» 1:29). ■ **16:8** Zeb. 37:16; Pend. 15:16

□ **16:10** «Hetta **padishahning lewlrige qaritip epsun oqulsimu, uning aghzi toghra hökümdin chetnimes**» — yene ikki xil terjimisi bar: (1) «Padishahning lewlrige Perwerdigarning wehiyi bolsa, uning aghzi toghra hökümdin chetnimes»; (2) «Padishahning lewliri wehiyge qarap sözleydu; uning aghzi toghra hökümdin chetnimesliki kérek». ■ **16:11** Law. 19:36; Qan. 25:13-16; Pend. 11:1; 20:10, 23 ■ **16:14** Pend. 19:12; 20:2

Uning shepqiti waqtida yaghqan «kéyinki yamghur»dur. □ ■

¹⁶ Danaliq élish altun élishtin neqeder ewzeldur; Yorutulushni tallash kúмышni tallashtin shunche üstündür! ■

¹⁷ Durus ademning égiz kötürülgen yoli yamanliqtin ayrilishtur;

Öz yoligha éhtiyat qilghan kishi jénini saqlap qalar.

¹⁸ Meghrurluq halak bolushtin awwal kéler, Tekebburluq yiqilishtin awwal kéler. ■

¹⁹ Kemter bolup miskinler bilen bardi-keldide bolush, Tekebburlar bilen haram mal bölüşkendin ewzeldur.

²⁰ Kimki ishni pem-paraset bilen qilsa payda tapar;

Perwerdigargha tayan'ghan bolsa, bext-saadet körer. □ ■

²¹ Köngli dana kishi segek atilar;

Yéqimliq sözler ademlerning bilimini ashurar.

²² Pem-paraset özige ige bolghanlarga hayatliqning buliqidur;

Eqilsizlerge telim bermekning özi eqilsizliktur. ■

□ **16:15** «Uning (padishahning) shepqiti waqtida yaghqan «kéyinki yamghur»dur» — ibraniy tilida: «Uning (padishahning) shepqiti «kéyinki yamghurlar»ni epkelgen buluttur». «Kéyinki yamghurlar» Israilda 3-ayda yéghip, etiyazliq ziraetlerni pishurushtek halqiliq rolni oynaydu. Shunga herbir déhqan «kéyinki yamghur»gha teshnadur, ular uni bek qedirleydu. ■ **16:15** Pend. 19:12 ■ **16:16** Ayup 28:15; Zeb. 19:10; 119:72; Pend. 3:14,15; 8:11,19 ■ **16:18** Pend. 11:2; 17:19 □ **16:20** «Kimki ishni pem-paraset bilen qilsa payda tapar» — yaki «nesihet sözige köngül qoyghan payda tapar». ■ **16:20** Zeb. 2:12; 34:8-9; 125:1; Yesh. 30:18; Yer. 17:7 ■ **16:22** Pend. 13:14

23 Aqilane kishining qelbi aghzidin eqil chiqirar;
Uning lewzige bilimni ziyade qilar.

24 Yéqimliq sözler goya heseldur;

Köngüllerni xush qilip ten'ge dawadur.

25 Adem balisigha toghridek körünidighan bir yol
bar,

Lékin aqiwiti halaketke baridighan yollardur.■

26 Ishligüchining ishtiyi uni ishqqa salar;

Uning qarni uninggha heydekchilik qilar.□

27 Muttehem kishi yaman gepni kolap yürer;

Uning lewliri lawuldap turgan otqa oxshar.□ ■

28 Egri adem jédel-majira tughdurghuchidur;

Gheywetchi yéqin dostlarni ayriwéter.■

29 Zorawan kishi yéqin adimini azdurar;

Uni yaman yolgha bashlap kirer.□

30 Közini yumuwalghan kishi yaman niyetni oylar;

Léwini chishligen kishi yamanliqqa teyyardur.□ ■

31 Heqqaniyet yolida aqarghan chach,

Ademning shöhret tajidur.□

32 Asan achchiqlimaydighan kishi palwandin
ewzeldur;

■ 16:25 Pend. 14:12 □ 16:26 «Uning qarni uninggha heydekchilik qilar» — ibranij tilida «Uning aghzi uninggha heydekchilik qilar». □ 16:27 «Muttehem kishi» — ibranij tilida «Béialning oghli» déyilidu. «Béial»ning menisi «erzimes» dégenlik bolup, belkim Iblisni körsitidu. ■ 16:27 Pend. 12:18 ■ 16:28

Pend. 15:18; 26:21; 29:22 □ 16:29 «Uni yaman yolgha bashlap kirer» — ibranij tilida «Uni yaxshi emes bir yolgha bashlap kirer».

□ 16:30 «Közini yumuwalghan kishi» — yaki «köz qisquchi kishi», «közini chimildatquchi adem». ■ 16:30 Pend. 6:13,14

□ 16:31 «Heqqaniyet yolida aqarghan chach, ademning shöhret tajidur» — ayetning bashqa birxil terjimisi: «Aq chach bolsa ademning shöhret tajidur; u heqqaniyet yolida peyda bolidu».

Özini tutuwalghan sheher alghandinmu üstündür.□

³³ Chek étekke tashlan'ghini bilen, Lékin netijisi pütünley Perwerdigardindur.

17

¹ Qurbanliq göshlirige tolghan jédellik öydin, Bir chishlem quruq nan yep, köngül tinchliqta bolghan ewzel.□ ■

² Xizmetkar chéwer bolsa, xojisining nomusta qoyghuchi oghlini bashqurar; Kelgüside u xojining oghli qatarida turup uning mirasni teqsim qilar.

³ Sapal qazan kümüşhni tawlar, chanaq altunni tawlar, Biraq ademning qelbini Perwerdigar sinar.■

⁴ Qebih kishi yaman sözlerge ishiner; Yalghanchi pitnichilerning sözige qulaq salar.

⁵ Miskinlerni mesxire qilghuchi, özini Yaratquchini haqaretligüchidur; Bashqilarning bextsizlikidin xushal bolghan kishi jazasiz qalmas.■

⁶ Qérilarning newriliri ularning tajidur; Perzentlerning pexri ularning atiliridur.

⁷ Exmeq yarishiq gep qilsa uninggha yarashmas;

□ **16:32 «Özini tutuwalghan»** — ibranij tilida: «Öz rohini idare qilidighan» dégen sözler bilen ipadilinidu. □ **17:1 «Qurbanliq göshliri»** — ibranijlar ibadetxanida Xudagha atap soyghan bezi qurbanliq göshlirining köp qismini öyige ekilip yéyishke bolatti. ■ **17:1** Pend. 15:17 ■ **17:3** Pend. 27:21; Yer. 17:10 ■ **17:5** Pend. 14:31

Mötiwer yalghan sözlise uninggha téximu yarashmas.

⁸Para – uni bergüchining neziride ésil bir göherdur; Goya uni negila ishletse muweppeqiyetke érishidighandek.□

⁹Bashqilarning xataliqini yoputup kechürgen kishi méhir-muhebbetni közler; Kona xamanni sorighan kishi yéqin dostlarni düshmen qilar.

¹⁰Aqilanige singgen bir éghiz tenbih, Exmeqqe urulghan yüz derridin ünümlüktur.

¹¹Yamanlar peqet asiyliqni közler; Uni jazalashqa rehimsiz bir elchi ewetiler.

¹²Exmiqane ish qiliwatqan nadan kishige uchrap qalghandin köre, Baliliridin ayrilghan éyiqqa yoluqup qalghan yaxshi.

¹³Kimki yaxshiliqqa yamanliq qilsa, Ishikidin bala-qaza néri ketmes.■

¹⁴Jédelning bashlinishi tosmini su élip ketken'ge oxshaydu; Shunga jédel partlashtin awwal talash-tartishtin qol üzgin.■

¹⁵Yamanni aqlighan, Heqqaniygha qara chaplighan, Oxshashla Perwerdigargha yirinchliktur.■

□ **17:8** «Para – ...goya uni negila ishletse muweppeqiyetke érishidighandek» — bu ayet hejwi, kinayilik söz bolup, umumiy emma epsuslinarliq bir ehwalni körsitidu; elwette, u bu ishni teriplimeydu. Bashqa birxil terjimisi: «U buni negila ishletsem muweppeqiyetke érishimen, deydu». ■ **17:13** Qan. 32:35; Pend. 20:22; 24:29; Rim. 12:17; 1Tés. 5:15; 1Pét. 3:9 ■ **17:14** Pend. 20:3 ■ **17:15** Mis. 23:7; Pend. 24:24; Yesh. 5:23

16 Exmeqning köngli danaliqni etiwarlimisa, Qandaqmu uning qolida danaliqni sétiwalghudek puli bolsun?□

17 *Heqiqiy* dost herdaim sanga muhebbet körsiter, *Heqiqiy* qérindash yaman kününg üçhün yardemge dunyagha kelgendur.

18 Eqilsiz kishi qol bérip, Yéqini üçhün kúpil bolidu.

19 Jédelge amraq gunahqa amraqtur; Bosughini égiz qilghan halaketni izder.□ ■

20 Niyiti buzulghan yaxshiliq körmes; Tilida heq-naheqni astin-üstün qilghuchi balagha yoluqar.

21 Bala exmeq bolsa, ata ghem-qayghugha patar; Hamaqetning atisi xushalliq körmes.

22 Shad köngül shipaliq doridek ten'ge dawadur; Sunuq roh-dil ademning yilikini qurutar.■

23 Chirik adem yeng ichide parini qobul qilar; U adaletning yolini burmilar.□

24 Danaliq yorutulghan kishining köz aldida turar; Biraq eqilsizning közi xiyalkeshlik qilip qutupta yürer.■

25 Galwang bala atini azabgha salar; Uni tughquchiningmu derdi bolar.■

□ **17:16** «Exmeqning köngli danaliqni etiwarlimisa,...» — ibranij tilida «Eqmeqning héch köngli yoq tursa,...» □ **17:19** «Bosughini égiz qilghan (kishi)» — ibranij tilida «Derwazisini égiz qilghan (kishi)». Bundaq adem belkim özining bay ikenlikini köz-köz qilmaqchi bolidu. ■ **17:19** Pend. 16:18 ■ **17:22** Pend. 15:13 □ **17:23** «Chirik adem yeng ichide parini qobul qilar» — ibranij tilida «Chirik adem baghrida parini qobul qilar...» yaki «Chirik adem baghirdin parini alar...». ■ **17:24** Top. 2:14; 8:1 ■ **17:25** Pend. 10:1; 15:20; 19:13

²⁶ Heqqaniylargha jerimane qoyushqa qet'iy bolmas;

Emirlerni adaletni qollighini üçhün dumbalashqa bolmas.□

²⁷ Bilimi bar kishi kem sözlük bolar;

Yorutulghan adem qaltis éghir-bésiq bolar.□

²⁸ Hetta exmeqmu az sözlise dana hésablinar;

Tilini tizginligen kishi danishmen sanilar.

18

¹ Köpchiliktin ayrilip yalghuz yürgen kishi hamam öz nepsige chogh tartar;

Herqandaq chin hékmetke hamam jan-jehli bilen qarshi chiqar.

² Exmeq yorutulushqa qiziqmas;

Qiziqidighini peqet öz oylighanlirini körsitishla, xalas.

³ Yaman kishi kelse, nepretmu peyda bolar;

Nomussiz ish iza-ahanettin ayrilmas.□

⁴ Ademning sözliri chongqur sulargha oxshar;

Danaliq buliqi ériq süyidek örkeshlep aqar.

⁵ Yaman'gha yan bésishqa,

Soraqta heqqaniygha uwal qilishqa qet'iy bolmas.□ ■

□ **17:26** «jerimane **qoyush**» — «jerimane qoyush»ning «jazalash» dégen umumiy menisimu bolushi mumkin. «Heqqaniylargha **jerimane qoyushqa qet'iy bolmas**» — ibraniy tilida «Heqqaniylargha jerimane qoyushqa yaxshi emes». □ **17:27** «qaltis éghir-bésiq **bolar**» — ibraniy tilida «salqin rohi bar» dégenni bildüridu. □ **18:3**

«nepretmu **peyda bolar**» — yaki «peslikmu peyda bolar». □ **18:5** «qet'iy **bolmas**» — ibraniy tilida «yaxshi emes». ■ **18:5** Law.

19:15; Qan. 1:17; 16:19; Pend. 24:23

- 6 Exmeqning lewliri uni jédelge bashlar;
Uning aghzi «Méni dumbala» dep tekliq qilar.
- 7 Exmeqning aghzi öz béshigha halakettur;
Uning lewliri öz jénigha qapqandur.■
- 8 Gheywetxorning sözliri herxil nazunémetlerde,
Kishining qelbigé chongqur singdürüler.□ ■
- 9 Ishida hurun bolghan kishimu,
Buzghunchi bilen ülpetdash bolidu.□
- 10 Perwerdigarning nami mezmüt munardur;
Heqqaniylar uning ichige yügürüp kirip yuqirida
aman bolar.■
- 11 Bay adem mal-dunyasini «mustehkem shehirim»
dep biler;
Neziride özini saqlaydighan égiz sépildek turar. ■
- 12 Bitchit bolushtin awwal, köngülge tekebburluq
kéler;
Awwal kemterlik bolsa, andin shöhret kéler.■
- 13 Sözni anglimay turup, aldirap jawab bergen,
Exmeqliqini körsitip özini xijalette qaldurur.
- 14 Tendiki aghriq azabigha ademning öz rohi
berdashliq bergüzer;
Biraq rohi sun'ghan bolsa uni kim kötürer?
- 15 Yoritulghanning qelbi bilimge érishmekte,
Aqilanining qulaqliri bilimni izdimekte.
- 16 Sowghat öz igisige ishikni daghdam échip bérer;
Uni chong erbablar aldigha yetküzer.

■ **18:7** Pend. 10:14; 12:13; 13:3 □ **18:8** «Kishining qelbige...» — ibraniy tilida «Qorsiqining ichki yerlirige...». ■ **18:8** Pend. 26:22
□ **18:9** «kishimu...» — ...mu — démek, hurun adem gheywəthoroqa oxshash buzghunchidur. ■ **18:10** Hak.9:51; 2Sam. 22:51; Zeb. 18:1-3; 61:3-4; Pend. 29:25 ■ **18:11** Pend. 10:15 ■ **18:12** Pend. 11:2; 15:33; 16:18

17 Dewa qilghanda, awwal sözligüchining sözliri orunluq körüner;

Lékin qarshi terep soal qoyup ishni sürüshtürer.■

18 Chek tashlash jédellerni tügiter;

Ghojilarning arisidiki ishnimu hel qilar.

19 Renjigen qérindashning könglini élish mustehkem sheherni élishinmu tes;

Jédel-majira qorghanning taqaq-baldaqirigha oxshashtur.

20 Adem *durus* sözligenlikidin qorsiqi toq bolar;

Öz könglidin chiqqan sözliridin mol hosul alar.□ ■

21 Hayat-mamat tilning ilkididur;

Kimki uning tesirini etiwarlisa uning méwisidin yer.□ ■

22 Xotunni tallap alghan kishi yaxshiliq tapidu,

U Perwerdigarning merhimitige érishken bolidu.■

23 Miskinler pes awazda yélinip sözler;

Bay bolsa qopalliq bilen jawab bérer.

24 Dostni köp tutqan kishi xarab bolar;

Lékin qérindashtinmu yéqin baghlan'ghan bir dost bardur.■

19

¹ Peziletlik yolda mangghan kembeghel,

■ **18:17** Pend. 25:8 □ **18:20** «Adem *durus* sözligenlikidin .. **mol hosul alar**» — ayet ibraniy tilida «Aghzining méwisidin ademning qorsiqi toq bolar; lewlirining hosulidin qanaetliner» dégen sözler bilen bildürüldü. ■ **18:20** Pend. 12:14; 13:2 □ **18:21** «**Kimki uning tesirini etiwarlisa uning méwisidin yer**» — yaki «Kimki öz sözlirige amraq bolsa, shu uning méwisini yer». ■ **18:21** Pend. 21:23; Yaq. 3:2 ■ **18:22** Pend. 19:14 ■ **18:24** Pend. 17:17

Hiyliger sözlük exmeqtin yaxshidur.■

² Yene, gheyriti bar kishi bilimsiz bolsa bolmas;
Aldirangghu yoldin chiqar.□

³ Kishining exmeqligi öz yolini astin-üstin
qiliwéter;

Shundaq turuqluq u könglide Perwerdigardin ren-
jip aghrinar.■

⁴ Bayliq dostni köp qilar;

Miskinler bar dostidinmu ayrilip qalar.■

⁵ Yalghan guwahliq qilghan jazalanmay qalmas;

Yalghan éytquchimu jazadin qutulalmas.□ ■

⁶ Tola adem séxyidin iltipat közler;

Sowghat bérip turghuchigha hemme kishi dost-
tur.□

⁷ Namratlashqandin qérindashlirimu zériker;

Uning dostliri téximu yiraq qachar;

Yalwurup qoghlimu, ular tépilas.■

⁸ Pem-parasetke érishküchi öziğe köyüner;

Nurni saqlighan kishining bexti bolar.

⁹ Yalghan guwahliq qilghan jazalanmay qalmas;

Yalghan éytquchimu halak bolar.□

¹⁰ Heshemetlik turmush exmeqqe yarashmas;

Qulning emeldarlar üstidin höküm sürüshi téximu
qamlashmas.■

■ 19:1 Pend. 28:6 □ 19:2 «bolmas» — ibranij tilida «yaxshi emes». «Aldirangghu yoldin chiqar» — ibranij tilida «Ayaghlirini aldiratquchi kishi xata qedem basar». ■ 19:3 Yaq. 1:13,14,15

■ 19:4 Pend. 14:20 □ 19:5 «Yalghan éytquchi...» — ibranij tilida «Yalghan (söz) püwligüchi...» ■ 19:5 Qan. 19:19; Pend. 21:28

□ 19:6 «Tola adem séxyidin iltipat közler...» — yaki «Tola adem emirdin iltipat közler...». ■ 19:7 Pend. 14:20 □ 19:9 «Yalghan éytquchi...» — ibranij tilida «Yalghan (söz) püwligüchi...». ■ 19:10

Pend. 30:22

11 Danishmenlik igisini asanliqche achchiqlanmaydighan qilar;

Xataliqni yoputup kechürüş uning shöhritidur.

12 Padishahning ghezipi shirning huwlishigha oxshash dehshetlik bolar;

Uning shepqiti yumran ot-chöpke chüshken shebenemdek shérindur.■

13 Exmeq oghul atisi üçün bala-qazadur;

Urushqaq xotunning zarlashliri toxtimay témip chüshken tamche-tamche yéghin'gha oxshashtur.■

14 Öy bilen mal-mülük ata-bowilardin mirastur;

Biraq pem-parasetlik xotun Perwerdigarning iltipatidindur.■

15 Hurunluq kishini gheplet uyqugha gherq qilar;

Bikar telep acharchiliqning derdini tartar.■

16 *Perwerdigarning* emrige emel qilghan kishi öz jénini saqlar;

Öz yolliridin hézi bolmighan kishi öler.□ ■

17 Kembeghellerge rehimdilliq qilghan,

Perwerdigargha qerz bergen bilen barawerdur;

Uning shepqitini *Perwerdigar* qayturar.

18 Perzentingning terbiyini qobul qilishigha ümidwar bolup,

Uni jazalap terbiye bérip turghin;

Lékin uni ölgüche xar bolsun dégüchi bolma.□ ■

■ 19:12 Pend. 16:14,15; 20:2 ■ 19:13 Pend. 10:1; 15:20; 17:25;

21:19; 27:15 ■ 19:14 Pend. 18:22 ■ 19:15 Pend. 6:9; 10:4;

20:13 □ 19:16 «Öz yolliridin hézi bolmighan kishi öler» —

yaki «Uning (démek, Perwerdigarning) yollirini kemsitken kishi

öler». ■ 19:16 Pend. 3:21,22; Luqa 11:28 □ 19:18 «Lékin uni

ölgüche xar bolsun dégüchi bolma» — bashqa birxil terjimisi:

«...biraq uning yigha-zarlirigha qulaq salma». ■ 19:18 Pend.

13:24; 23:13; Ef. 6:4

19 Qehrlik kishi jaza tartar;
 Uni qutquzmaqchi bolsang, qayta-qayta
 qutquzushung kérek.

20 Nesihetni anglighin, terbiyeni qobul qilghin,
 Undaq qilghanda kéyinki künliringde dana bolisen.

21 Kishining könglide nurghun niyetler bar;
 Axirida peqet Perwerdigarning dalalet-
 hidayitidin chiqqan ish aqar.■

22 Kishining yéqimliqi uning méhir-muhebbitidindur;
 Miskin bolush yalghanchiliqtin yaxshidur.

23 Perwerdigardin eyminish kishini hayatqa
 érishtüerer;
 U kishi xatirjem, toq yashap, bala-qaza
 chühürülüshidin xaliy bolar.■

24 Hurun qolini sunup qachigha tiqqini bilen,
 Ghizani aghzigha sélishqimu hurunluq qilar.■

25 Hakawurgha qilin'ghan tayaq jazasi saddigha
 qilin'ghan ibrettur;

Yorutulghan kishige bérilgen tenbih,
 Uning bilimini téximu ziyade qilar.■

26 Atisining mélini bulighan,
 Anisini öyidin heydep chiqarghan,
 Reswaliq, iza-ahanet qaldurghuchi oghuldur.

27 I oghul, nesihetke quliqingni yupuruwalsang,
 Eqilning telimliridin yiraqlashqiningdur.□

28 Peskesh guwahchi adaletni mazaq
 qilghuchidur;

■ 19:21 Ayup 23:13; Zeb. 33:11; 115:3; Yesh. 46:10 ■ 19:23

Zeb. 34:9-10 ■ 19:24 Pend. 26:15 ■ 19:25 Pend. 21:11

□ 19:27 «I oghul, ... eqilning telimliridin yiraqlashqiningdur» — bashqa birxil terjimisi: «I oghlum, eqilning telimliridin yiraqlashturidighan sözlerni anglashtin özüngni tart!».

Yaman ademning aghzi rezillikni yutar.□

²⁹ Hakawurlar üçün jazalar teyyardur;

Exmeqlarning dümbisige uridighan qamcha teyyardur.□

20

¹ Sharab kishini reswa qilar,

Haraq kishini ghaljirlashturar;

Kimki uninggha bérilip ézip ketse, eqilsizdur.

² Padishahning ghezipi shirning hörkirishige oxshash qorqunchluqtur;

Uning achchiqini keltürgen, öz jénigha jaza chüshürer.□ ■

³ Özini majiradin néri qilish kishining izzitidur;

Biraq herbir exmeq özini basalmas.■

⁴ Hurun adem qishta yer heydimes;

Yighim waqtida yoqluqta qélip ashliq tiler. □

⁵ Kishining könglidiki oy-niyetliri chongqur sugha oxshashtur;

□ **19:28** «Peskesh **guwahchi**» — ibraniy tilida: «Bérialning (Iblisning) guwahchisi». □ **19:29** «Hakawurlar» — yaki «Mesxire qilghuchilar».

□ **20:2** «... öz jénigha jaza chüshürer» — ibraniy tilida: «... öz jénigha gunah qilghan bolidu». ■ **20:2** Pend. 16:14; 19:12

■ **20:3** Pend. 17:14 □ **20:4** «Hurun **adem qishta yer heydimes**» — Pelestinde bir yil alte pesilge bölínidu. On birinchi, on ikkinchi ay «qish pesli» hésablinidu. «Qish» pesli yer heydilidighan pesil, chünki bu pesilde yamghur yéghip tupraq yumshaq bolidu.

Yorutulghan adem ularni tartip alalaydu. □ ■

⁶ Özini sadıq deydighanlar köptur;
Biraq ishenchlik bir ademni kim tapalisun?

⁷ Heqqaniy adem diyanetlik yolda mangar;
Uning perzentlirige bext-beriket qaldurular!

⁸ Padishah adalet textide olturghanda,
Hemme yamanliqni közi bilen qoghlaydu. ■

⁹ Kim özini gunahdin tazilandim,
Wijdanim paklandi, déyeleydu? ■

¹⁰ Ikki xil taraza téshi,
Ikki xil küre ishlitish,
Oxshashla Perwerdigargha yirginchliktur. ■

¹¹ Hetta bala öz xisliti bilen biliner;
Uning qilghanlirining pak, durus yaki emesliki
heriketliridin körünüp turar.

¹² Köridighan közni, anglaydighan qulaqni,

□ **20:5 «Kishining könglidiki oy-niyetliri ... yorutulghan adem ularni tartip alalaydu»** — bu pend-nesihetke qarita alimlarda töwendikidek birqanche xil chüshenche bar: (1) her ademning könglide chongqur oy-niyetler bardur; yorutulghan kishi bu oy-niyetlerni (yaxshi bolsun yaman bolsun) eqli bilen chüshinip yételeydu. (2) yorutulghan kishi danishmen hem az sözleydighan kishilerdin ularning yaxshi oy-pikirlirini, yaxshi nesihetlirini alalaydu. (3) yorutulghan kishi yaman niyetlik kishilerning aghzidin ularning niyetlirini bileleydu. (4) bezi alimlar bu ayetni «herbir kishining könglide Xudadin kelgen dalalet (yolyoruq, hidayet) bardur; u chongqur quduqtiki sugha oxshaydu; ...» dep chüshinip, uning menisini: «Xudadin kelgen shu «dalalet» herbir ademning könglide bolghan bolidu, yorutulghan kishi bu dalaletni jakarlap bashqilarni yorutalaydu» dep chüshendüridu. Bizningche birinchi xil chüshenchini toghra dep qaraymiz. ■ **20:5** Pend. 18:4

■ **20:8** Pend. 20:26 ■ **20:9** 1Pad. 8:46; Ayup 14:4; Zeb. 51:5-7;

Top. 7:20; 1Yuh. 1:8 ■ **20:10** Qan. 25:13; Pend. 11:1; 20:23

Her ikkisini Perwerdigar yaratti.■

¹³ Uyqugha amraq bolma, namratliqqa uchray-
sen;

Közüngni échip oyghaq bol, néning mol bolar.■

¹⁴ Xéridar mal alghanda: «Nachar iken, nachar
iken!» dep qaqshaydu;

Élip ketkendin kéyin «*Ésil nerse, erzan aldim*» dep
maxtinidu.

¹⁵ Altun bar, leel-yaqutlarmu köptur;

Biraq bilimni béghishlighan lewler némidégen qim-
metlik göherdur!■

¹⁶ Yatqa képil bolghan kishidin qerzge tonini tutup
alghin;

Yat xotun'gha kapalet bergen kishidin kapalet
puli al.■

¹⁷ Aldap érishken tamaq tatliqtur;

Kéyin, uning yégini shéghil bolar.■

¹⁸ Pılanlar meslihet bilen békitiler;

Pishqan körsetme bilen jeng qilghin.

¹⁹ Gep toshughuchi sirlarni ashkarilar;

Shunga walaqtekkür bilen arilashma.■

²⁰ Kimki ata-anisini haqaret qilsa,

Uning chirighi zulmet qarangghusida öcher!■

²¹ Téz érishken miras haman beriketlik bolmas.■

²² Yamanliqqa yamanliq qayturay déme;

Perwerdigargha tayinip küt, U derdingge yéter.■

²³ Ikki xil taraza téshi Perwerdigargha yirginchlik-
tur;

■ 20:12 Mis. 4:11; Zeb. 94:9 ■ 20:13 Pend. 19:15 ■ 20:15
Pend. 3:14,15 ■ 20:16 Pend. 11:15; 27:13 ■ 20:17 Pend. 9:17
■ 20:19 Pend. 11:13 ■ 20:20 Mis. 21:17; Law. 20:9; Qan. 27:16;
Mat. 15:4 ■ 20:21 Pend. 13:11; 28:20 ■ 20:22 Qan. 32:35; Pend.
17:13; 24:29; Rim. 12:17; 1Tés. 5:15; 1Pét. 3:9

Saxta ölchem qet'iy yarimas. □ ■

²⁴ Insanning hayatliq qedemlrini Perwerdigar belgileydu;

Undaqta insan öz musapisini nedin bilsun? ■

²⁵ Bir nersisini yéniklik bilen «*Xudagha* atalghan!» dep wede bérish,

Qesemlerdin kényin ikkilinip qayta oylinish,

Öz jénini qiltaqqa chüshürgen'ge barawer.

²⁶ Dana padishah yamanlarni topanni sorughandek soruwétidu,

Xaman tepkendek tuluq bilen yanjiwéter.

²⁷ Ademning roh-wijdani — Perwerdigarning chirighidur,

U qelbning herbir teglirini tekshürüp perq éter.

²⁸ Méhir-shepqet we heqiqet padishahni saqlaydu;

U méhir-shepqet bilenla öz textini mustehkemleydu.

²⁹ Yash yigitlarning qawulluqi ularning pexridur;

Qérilarning izziti aq chachliridur. ■

³⁰ Terbiye yariliri yamanliqni tazilap chiqirar,

Tayaq izliri ich-baghirni taza qilar. ■

21

¹ Padishahning köngli ériqlardiki sudek Perwerdigarning qolididur;

Perwerdigar qeyerge toghrilisa, shu terepke mangidu.

□ **20:23** «qet'iy yarimas» — ibraniy tilida «yaxshi emes».

■ **20:23** Pend. 20:10 ■ **20:24** Ayup 31:4; Zeb. 37:23; 139:1-3; Yer. 10:23 ■ **20:29** Pend. 16:31 ■ **20:30** Pend. 10:13

² Insan özining hemme qilghan ishini toghra dep biler;

Lékin Perwerdigar qelbdiki niyetlerni tarazigha sélip tartip körer. □ ■

³ Perwerdigarning neziride,

Heqqaniylik bilen adalet yürgüzüsh qurbanliq qilishtin ewzeldur. ■

⁴ Tekebbur közler, meghrur qelb, yamanlarning chirighi – hemmisi gunahtur. □

⁵ Estayidil kishilarning oyliri ularni peqet bayashatliqqa yétekler;

Chéchilangghularning oyliri bolsa, ularni peqet yoqsuzluqqila yétekler. ■

⁶ Yaghlıma til bilen érishken bayliqlar,

Ölümni izdep yürgenler qoghlap yürgen bir tütünla, xalas. ■

⁷ Yamanlarning zalimliqi özlirini chirmiwalar;

Chünki ular adalet yolida méngishni ret qilghan.

⁸ Jinayetkar mangidighan yol nahayiti egridur;

Sap dil ademning herikiti tüptüzdur.

⁹ Soqushqaq xotun bilen *azade* öyde bille turghandin köre,

Ögzing bir bulungida *yalghuz* yétip qopqan yaxshi. □ ■

□ **21:2** «Qelbdiki niyetler» — ibraniy tilida «qelbler» déyilidu.

■ **21:2** Pend. 16:2 ■ **21:3** 1Sam. 15:22; Zeb. 50:8-14; Yesh. 1:11, 16; Hosh. 6:6 □ **21:4** «yamanlarning chirighi» — mushu yerde «chiragh» belkim ademning rohini, yeni ademning eng chongqur yerini körsitidu (20:27-ayetni körüng). Bashqa birxil terjimisi «yamanlarning hosuli».

■ **21:5** Pend. 10:4; 13:4 ■ **21:6** Pend. 10:2, 4; 13:11 □ **21:9** «Soqushqaq xotun bilen azade öyde bille turghandin köre,...» — yaki «Soqushqaq xotun bilen azade öyde olturghandin köre,...».

■ **21:9** Pend. 21:19; 25:24; 27:15

10 Yaman kishining köngli yamanliqqila hêrismendur;

U yêqinighimu shapaet körsetmes.

11 Hakawurning jazagha tartilishi, bilimsizge ibret bolar;

Dana kishi qobul qilghan nesihetlerdin téximu köp bilim alar. □ ■

12 Heqqaniy Bolghuchi yamanning öyini közler;

U haman yamanlarni yamanliqqqa qoyup yiqitar. □

13 Miskinlerning nalisigha quliqini yoputup kari bolmighuchi,

Axiri özi peryad kötürer,

Biraq héchkim perwa qilmas.

14 Yoshurun sowghat ghezepni basar;

Yeng ichide bérilgen para qehr-ghezepni peseyter. □ ■

15 Adaletni beja keltürüş heqqaniylarning xushalliqidir,

Biraq yamanliq qilghuchilargha wehimidir.

16 Hékmét yolidin ézip ketken kishi,

Erwahlarning jamaiti ichidikilerdin bolup qalar. □

17 Tamashagha bérilgen kishi namrat qalar;

Yagh chaynashqa, sharab ichishke amraq béyimas.

18 Yaman adem heqqaniy adem üçün görü pulining ornida qalar;

□ **21:11** «Hakawurning...» — yaki «Mesxire qilghuchining...».

■ **21:11** Pend. 19:25 □ **21:12** «Heqqaniy bolghuchi» — démisekmü «Heqqaniy Bolghuchi» Xuda Özidur. □ **21:14** «yeng ichide» — ibraniy tilida «baghir ichide». «Yoshurun sowghat ghezepni basar... qehr-ghezepni peseyter» — démisekmü, bu

xil pend-nesihet bundaq ishlarni teriplimeydu, peqet umumiy ehwalni teswirleydu, xalas. ■ **21:14** Pend. 17:8; 18:16 □ **21:16** «Erwahlar» — ölüklerning rohlirini körsitidu.

Ézilgen duruslarning ornigha iplaslar qalar.■

19 Soqushqaq we térikkek ayal bilen ortaq turghandin,

Chöl-bayawanda yalghuz yashighan yaxshidur.■

20 Aqilanining öyide bayliq bar, zeytun may bar;
Biraq exmeqler tapqinini utturluq buzup-
chachar.

21 Heqqaniyet, méhribanliqni izdigüchi adem,
Hayat, heqqaniyet we izzet-hörmetke ériser.

22 Dana kishi küchlükler shehiringning sépiligha
yamishar,

Ularning tayanchi bolghan qorghinini ghulitar.

23 Öz tiligha, aghzigha ige bolghan kishi,
Jénini awarichiliklerdin saqlap qalar.■

24 Chongchiliq qilghanlar,
«Hakawur», «hali chong», «mazaqchi» atilar.

25 Hurun kishi öz nepsidin halak bolar,
Chünki uning qoli ishqa barmas;

26 Nepsi yaman bolup u kün boyi teme qilip yürer;
Biraq heqqaniy adem héchnémini ayimay sediqe
qilar.■

27 Yaman ademning qurbanliqi Perwerdigargha
yirginchliktur;

Rezil gherezde epkélín'gen bolsa téximu shundaq-
tur!■

28 Yalghan guwahliq qilghuchi halak bolar;
Eyni ehwalni anglap sözligen kishining sözi
ebedgiche aqar.■

29 Yaman adem yüzini qélin qilar;
Durus kishi yolini oylap puxta basar.

■ 21:18 Pend. 11:8 ■ 21:19 Pend. 21:9; 25:24 ■ 21:23 Pend.
18:21 ■ 21:26 Zeb. 37:26 ■ 21:27 Pend. 15:8; Yesh. 1:13; Yer.
6:20; Am. 5:21 ■ 21:28 Pend. 19:5, 9

³⁰ Perwerdigargha qarshi turalaydighan héchqandaq danaliq, eqil-paraset yaki tedbir yoqtur.

³¹ Atlar jeng küni üçün teyyar qilin'ghan bolsimu, Biraq ghelibe-nijat peqet Perwerdigardindir.■

22

¹ Yaxshi nam zor bayliqqa ige bolushtin ewzel; Qedir-qimmat altun-kümüshtin üstündür.■

² Gaday bilen bay bir zéminda yashar; Her ikkisini yaratqan Perwerdigardur.□ ■

³ Zérek kishi bala-qazani aldin körüp qachar; Saddilar aldigha bérip ziyan tartar.■

⁴ Özini töwen tutup, Perwerdigardin eyminishning berikiti – bayashatliq, izzet-hörmet we hayattur.

⁵ Hiyligerlarning yolida tikenler, tuzaqlar yatar; Öz yoligha hézi bolghan kishi ulardin yiraq bolar.□

⁶ Baligha kichikide mijeziqe qarap durus terbiye berseng,

■ 21:31 Zeb. 20:7; 33:16-17 ■ 22:1 Top. 7:1 □ 22:2 «Gaday bilen bay bir zéminda yashar» — ibraniy tilida: «Gaday bilen bay bir-birige yoluqar». ■ 22:2 Pend. 29:13 ■ 22:3 Pend. 27:12 □ 22:5 «Öz yoligha hézi bolghan kishi» — ibraniy tilida «Öz jénini saqlaydighan kishi».

Chong bolghanda u shu yoldin chiqmas.□

⁷ Baylar miskinlerni bashqurur;

Qerzdar qerz igisining qulidur.

⁸ Naheqliq uruqini chachqanning alidighan ho-suli balayi'apettur;

Uning ghezep-heywisi chüsher.□ ■

⁹ Séxiy adem beriket tapar;

Chünki u miskinlerge öz nénidin bölüp bergüchidur.□ ■

¹⁰ Hakawurni qoghliwetseng, jédel-majira bésilar;

Kélishmeslikler we shermendichilikler tüger.

¹¹ Pak niyetni qedirleydighan kishining sözliri güzeldur;

Shunga padishah uning bilen dost bolar.■

¹² Perwerdigarning közi ilim-heqiqetni saqlar;

U iplaslarning sözlirini échip tashlap bikar qilar.□

□ **22:6** «Baligha **kichikide mijeziqe qarap durus terbiye berseng, ... yoldin chiqmas**» — bizningche bu pend herbir balining alahidiliki, xasliqi bar, shunga baligha öz mijeziqe, mahiyitige qarap terbiye bérish kérek, dégeni körsitidu. Bashqa birxil terjimisi: «Baligha kichikide heqqaniy yolda méngishni ögetseng,... yoldin chiqmas». Bezi xerhchiler ayetni «kinayilik söz» döp chüshinip: «Baligha kichikide özi xalighan (shexsiyetchi) yol boyiche terbiye bériwer! Mana, chong bolghanda u shu yoldin chiqmas!» dep terjime qilidu (démek, balini erkiletme!). □ **22:8** «**Uning ghezep-heywisi**» — ibraniiy tilida «Ghezipini yetküzidighan hasisi» déyilidu. ■ **22:8** Ayup 4:8; Hosh. 10:13 □ **22:9** «**Séxiy adem**» — ibraniiy tilida «séxi közlük kishi». ■ **22:9** 2Kor. 9:6 ■ **22:11** Zeb. 101:6 □ **22:12** «**Perwerdigarning közi ilim-heqiqetni saqlar**» — Perwerdigar herbir dewrde, herbir yerde özini körsitidighan ispat-heqiqetni saqlaydu, hem shundaqla shu ispat-heqiqetni qedirleydighan, shulargha guwah bérédighan kishilerni saqlaydu («Rim.» 1:19-20ni körüng); U yene barliq insanlarga kalam-shérif (Tawrat, Zebur, Injil) bergüchidur.

13 Hurun adem: «Tashqirida bir shir turidu, Kochigha chiqsam öltürülimen!» — deydu.■

14 Zinaxor ayalning aghzi chongqur bir oridur; Perwerdigar narazi bolghan kishi uningha chüshüp kéter.■

15 Nadanliq sebiy balilarning qelbiga baghlaghliqtur;

Biraq terbiye tayiqi buni uningdin yiraq qilar.■

16 Miskinlerni ézish bilen bay bolghan, We baylarga sowghat sunidighan kishi, Axiri peqet yoqsulluqta qalar.■

Ottuz hékmetlik söz

17 Qulaq sal, sanga aqilanilerning sözlirini ögitey; Köngül qoyup bilimimni ögen'gin.

18 Ularni qelbingde ching tutsang,

Ular sanga shérin bolar,

Lewliringde sep bolup teyyar turidu.

19 Chin qelbing bilen Perwerdigargha tayinishing üçün,

Bügün *bu hékmetlik sözlerni* bashqa birsige emes,

Belki sanga yetküzdüm.

20 Uningdin mana ottuzni yazdim,

Buning ichide nesihetler hem bilim bar. □

21 Bular bilen heqiqetning sözlirining derweqe heqiqet ikenlikini bileleynen,

We shundaq qilip séni ewetküchilerge heqiqetning sözliri bilen jawab qayturalaysen.

■ **22:13** Pend. 26:13 ■ **22:14** Pend. 2:16; 5:3; 7:5; 23:27 ■ **22:15**

Pend. 13:24; 19:18; 23:14; 29:15,17 ■ **22:16** Pend. 14:31;

17:5 □ **22:20** «Uningdin **mana ottuzni yazdim**» — bu «ottuz söz»

22:22-24:22de tépilidu. Bashqa birxil terjimisi: «Uningdin mana ela sözlerni yazdim».

22 Yoqsuldin bulap alma, u kembeghel tursa,

Ajiz möminlerni soraq ornida bozek qilma. □ ■

23 Chünki Perwerdigar ularning dewasini kötürer,
Ulardin bulap alghanlardin bulap alar.■

24 Mijezi ittik adem bilen dost bolma,

Qehrlik adem bilen arilashma,

25 Bolmisa, uning yaman yolini öginip qélip, qil-
taqqa chüshisen.

26 Bashqilargha *képil bolup* qol bergüchilerdin
bolma,

Qerzlerni töleshke kapalet bergüchilerdin bolma;■

27 Séning qayturalighudek nerseng bolghan bolsa,
Ular orun-körpiliringni bikardin-bikar astingdin
élip ketmigen bolatti!■

28 Ata-bowiliring pasilni belgilep bergen kona
chégra tashlirini yötkime.■

29 Ishni estayidil we chaqqan béjiridighan kishini
körgenmiding?

U pes ademlarning xizmitide bolmas;

Padishahlarning aldida turar.□

□ **22:22** «soraq orni» — ibraniy tilida «sheher derwazisi» — yeni sot qilidighan yerni körsitidu. ■ **22:22** Mis. 23:6; Ayup 31:13; Zeb. 82:3, 4; Zek. 7:10 ■ **22:23** Mis. 22:22, 23; Zeb. 10:17-18 ■ **22:26** Pend. 6:1; 11:15 ■ **22:27** Pend. 20:16 ■ **22:28** Qan. 19:14; 27:17; Pend. 23:10 □ **22:29** «Estayidil **we chaqqan**» — ibraniy tilida birla söz («mahir») bilen ipadilinidu.

23

¹ Katta erbab bilen hemdastixan bolsang,
Aldingdiki kim ikenlikini obdan oylan.

² Ishtiyang yaman bolsa,
Gélinggha pichaq tenglep turghandek özüngni tart.□

³ Uning nazunémetlirini tama qilma,
Ular adem aldaydighan tamaqlardur.

⁴ Bay bolimen dep özüngni upratma;
Özüngning zéhningni bu ishqa qaratma.□

⁵ *Bayliqlargha* köz tikishing bilenla, ular yoq bolidu;
Pul-mal derweqe özige qanat yasap,
Xuddi bürküttek asman'gha uchup kéter.

⁶ Ach közning nénini yéme,
Uning ésil nazunémetlirini tama qilma;

⁷ Chünki uning köngli qandaq bolghandek, özimu shundaq.

U aghzida: – Qéni, alsila, ichsile! – désimu,
Biraq könglide séni oylighini yoq.

⁸ Yégen bir yutum taamnimu qusuwétisen,
Uninggha qilghan chirayliq sözliringmu bikargha ketken bolidu.

⁹ Exmeqqe yol körsitip salma,
Chünki u eqil sözliringni közge ilmas.■

□ **23:2 «Özüngni tart»** — ibraniy tilida «gélinggha pichaq tenglep tur» dégen söz bilen ipadilinidu. □ **23:4 «Özüngning zéhningni bu ishqa qaratma»** — bashqa birxil terjimisi: «Öz eqlingdin chékinip özüngni tart». 3:5-ayetni körüng. ■ **23:9** Pend. 9:8; Mat. 7:6

10 Qedimde békitken yerning pasil tashlirini
yötkime,

Yétimlarning étizlirighimu ayagh basma;■

11 Chünki ularning Hemjemet-Qutquzghuchisi in-
tayin küchlüktur;

U Özi ular üçün üstüngdin dewa qilar.□

12 Nesihetke köngül qoy,
Ilim-bilimlerge qulaq sal.

13 Balanggha terbiye bérishtin érinme;
Eger tayaq bilen ursang, u ölüp ketmeydu;■

14 Sen uni tayaq bilen ursang,
Belkim uni tehtisaradin qutquziwalisen.□

15 I oghlum, dana bolsang,
Méning qelbim qanche xush bolar idi!

16 Aghzingda orunluq sözler bolsa, ich-ichimdin
shadlinimen.□

17 Gunah sadir qilghuchilargha reshk qilma,
Herdaim Perwerdigardin eyminishte turghin;■

18 Shundaq qilghiningda jezmen köridighan yaxshi
kününg bolidu,

■ **23:10** Pend. 22:28 □ **23:11** «Hemjemet-Qutquzghuchi» — kona Israilda «hemjemet-qutquzghuchi» («goél»)ning qilidighan yene bir ishi özining jemetidiki uwal qilin'ghanlar üçün adaletni yürüzüsh idi. Uning uruq-tughqanliridin birsi qatilliq qestige uchrighan bolsa, «hemjemet-qutquzghuchi»ning qatilni öltürüş hoquqi hem wezipisi bar idi. Mushu ayettiki «hemjemet-qutquzghuchi» bolsa Xuda Özidur, elwette. ■ **23:13** Pend. 13:24; 19:18; 22:15; 29:15,17 □ **23:14** «tehtisara» — ölgenlarning rohliri baridighan jayni körsitidu. □ **23:16** «ich-ichimdin shadlinimen» — ibraniiy tilida «böreklirim shadlinidu». ■ **23:17** Zeb. 37:1; 73:3; Pend. 24:1

Arzu-ümidning bikargha ketmes.■

¹⁹ I oghlum, sözümge qulaq sélip dana bol,
Qelbingni *Xudaning* yoligha bashlighin.

²⁰ Meyxorlarga arilashma,
Nepsi yaman göshxorlar bilen bardi-keldi qilma;■

²¹ Chünki haraqkesh bilen nepsi yaman axirida
yoqsulluqta qalar,
Gheplet uyqusigha patqanlarga jende kiyimni
kiygüzer.

²² Séni tapqan atangning sözini angla,
Anang qérighanda uninggha hörmetsizlik qilma.■

²³ Heqiqetni sétiwal,
Uni hergiz sétiwetme.

Danaliq, terbiye we yorutulushnimu al.■

²⁴ Heqqaniy balining atisi chong xushalliq tapar;
Dana oghulni tapqan atisi uningdin xursen bo-
lar.■

²⁵ Ata-anangni söyündürüp,
Séni tughqan anangni xush qil.

²⁶ I oghlum, qelbingni manga tapshur;
Közliringmu hayatliq yolliringgha tikilsun!

²⁷ Chünki pahishe ayal chongqur oridur,
Buzuq yat ayal tar zindandur;■

²⁸ Ular qaraqchidek möküwélip,
Insaniyet arisidiki wapasizlarni köpeyter.

■ **23:18** Pend. 24:14 ■ **23:20** Yesh. 5:22; Luqa 21:34; Rim. 13:13;
Ef. 5:18 ■ **23:22** Pend. 1:8 ■ **23:23** Pend. 4:7 ■ **23:24** Pend.
10:1; 15:20 ■ **23:27** Pend. 22:14

29 Kimde azab bar? Kimde derd-elem? Kim jédel ichide qalar? Kim nale-peryad kötürer? Kim sewebsiz yarilinar? Kimning közi qizirip kéter?

30 Del sharab üstide uzun olturghan, Ebjesh sharabtin tétishqa aldirighan meyxorlar!■

31 Sharabning ajayib qizilliqigha, uning jamdiki julaliqigha, Kishining gélidin shundaq siliq ötkenlikige meptun bolup qalma!

32 Axirida u zeherlik yilandek chéqiwalidu, Oq yilandek neshtirini sanjydu.

33 Köz aldingda ghelite menziriler körünidu, Aghzingdin qalaymiqan sözler chiqidu. □

34 Xuddi déngiz-okyanlarda leylep qalghandek, Yelkenlik kémining moma yaghichi üstide yatqandek bolisen.

35 Sen choqum: — Birsi méni urdi, lékin men yari-lanmidim!

Birsi méni tayaq bilen urdi, biraq aghriqini sezmidim!» — deysen.

Biraq sen yene: «Hoshumgha kelsemla, men yenila sharabni izdeymen! — deysen.

24

1 Yamanlarga reshk qilma, Ular bilen bardı-keldi qilishni arzu qilma;■

2 Chünki ularning köngli zorawanliqnıla oylar; Ularńing aghzi azar yetküzüşni sözler.■

■ 23:30 Yesh. 5:11,22 □ 23:33 «ghelite menziriler körünidu» — yaki «ghelite ayallar körünidu». ■ 24:1 Zeb. 37:1; Pend. 3:31; 23:17 ■ 24:2 Zeb. 10:7

³ Aile bolsa danaliq اساسida berpa qilinar;
Chüshinish bilen mustehkemliner.

⁴ Bilim bilen öyning xaniliri herxil qimmatlik, ésil göherlerge toldurular.

⁵ Dana adem zor küchke igidur;
Bilimi bar adem qudrisini ashurar.■

⁶ Puxta nesihetler bilen jeng qilghin;
Ghelibe bolsa Birdinbir Ulugh Meslihetchi bilen bolar.□ ■

⁷ Danaliq eqilsiz ademge nisbeten tolimu égiz,
chüshiniksizdur;
Chonglar sheher derwazisi aldigha yihilghanda
u zuwan achalmas.■

⁸ Eskilikni niyetligen adem «suyiqestchi» atilar.

⁹ Exmeqliqtin bolghan niyet gunahdur;
Hakawur kishi ademlerge yirginchliktur.

¹⁰ Béshinggha éghir kün chüshkende jasaretsiz bol-
sang,
Küchsiz hésablinisen.

¹¹ *Sewebsiz* ölümge tartilghanlarni qutquzghin;
Boghuzlinish xewpide turghanlardin yadrem qol-
ungni tartma;■

¹² Eger sen: «Bu ishtin xewirimiz yoqtur» déseng,

■ 24:5 Pend. 21:22 □ 24:6 «Ghelibe bolsa birdinbir ulugh mes-
lihetchi bilen bolar» — «Birdinbir Ulugh Meslihetchi» bizningche
Xuda Özini körsitishi kérek. Bashqa birxil terjimisi: «Meslihetchiler
köp bolsa, ghelibe bolidu». ■ 24:6 Pend. 11:14; 15:22; 20:18

■ 24:7 Pend. 14:6 ■ 24:11 Zeb. 82:3-4

Her ademning könglini tarazigha Salghuchi buni
 körmesmu?
 Jéningni hayat Saqlighuchi uni bilmesmu?
 U herbir insan balsining öz qilghanliri boyiche
 ularning özige yandurmasmu?■

13 I oghlum, hesel *tapsang* istimal qil, u yaxshidur.
 Here könikidin alghan hesel bolsa tatliq tétiydu;
 14 Danaliq bilen tonushsang, umu könglüngge
 shuningdek bolar;
 Uni tapqiningda jezmen yaxshi köridighan kününg
 bolidu,
 Arzu-ümidning bikargha ketmes.■

15 I rezil adem, heqqaniyning öyige yoshurun hu-
 jum qilishni kütme,
 Uning turalghusini bulighuchi bolma!
 16 Chünki heqqaniy yette qétim yiqilip chüsher,
 Biraq axiri yene ornidin turar.
 Lékin rezil kishi külpet ichige putlishop chüsher.■

17 Reqibing yiqilip ketse xush bolup ketme,
 Düşmining putlishop chühse shadlanma;■
 18 Perwerdigar buni körgende,
 Bu qiliqingni yaxshi körmey,
 Belkim ghezipini reqibingge chühürmesliki
 mumkin.

19 Yamanlar *rawaj tapsa*, biaram bolup ketme;
 Rezillerge reshk qilma.■

■ 24:12 Ayup 34:11; Zeb. 62:12; Yer. 32:19; Rim. 2:6; Weh. 22:12
 ■ 24:14 Zeb. 19:11; 119:103; Pend. 23:18 ■ 24:16 Ayup 5:19; Zeb.
 34:19; Am. 5:2; 8:14 ■ 24:17 Ayup 31:29; Pend. 17:5 ■ 24:19
 Zeb. 37:1; 73:3; Pend. 3:31; 23:17; 24:1

20 Chünki yamanlarning kélechiki yoqtur,
Uning chirighimu öchürüler.■

21 I oghlum, Perwerdigardin qorqqin, padishahn-
imu hörmet qil.

Qutratquchilar bilen arilashma.

22 Bundaq kishilerge kélidighan balayi'apet ush-
tuntut bolar,
Perwerdigar bilen padishahning ularni qandaq
yoqitidighanliqini bilemsen?□

Bashqa eqliye sözler

23 Bularmu aqilanilerning sözliridir: —

Sot qilghanda bir terepke yan bésish qet'iy bolmas.

□ ■

24 Jinayetchige: «Eyibsiz sen» dep höküm
chiqarghan kishige,
Xelqler lenet éytar;

El-yurtlar uningdin nepretliner. ■

25 Biraq ular jinayetchining gunahini échip tash-
lighan kishidin xursen bolar,
Ular uninggha bext-saadet tilisher.

26 Durus jawab bergüchi,
Goyaki kishining lewlirige söygüchidir.□

■ **24:20** Ayup 18:5, 6; Pend. 13:9; 20:20 □ **24:22** «Perwerdigar
bilen padishahning...» — ibraniy tilida: «Ular ikkisining...».

□ **24:23** «qet'iy bolmas» — ibraniy tilida «yaxshi emes». ■ **24:23**
Mis. 23:3, 6; Law. 19:15; Qan. 1:17; 16:19; Pend. 18:5; 28:21;
Yuh. 7:24; Yaq. 2:1 ■ **24:24** Pend. 17:15; Yesh. 5:23 □ **24:26**
«Durus jawab bergüchi, goyaki kishining lewlirige söygüchidir»
— ayetning bashqa birxil terjimisi «Ular durus jawab bergen
kishining lewlirige söyüp qoyar».

27 Awwal sirtta ishliringning yolini hazirlap,
Étiz-ériqliringni teyyarla,
Andin öyüngni salghin.

28 Yéqininggha qarshi asassiz guwahliq qilma;
Aghzingdin héch yalghanchiliq chiqarma.

29 «U manga qandaq qilghan bolsa, menmu uning-
gha shundaq qilimen,
Uning manga qilghinini öziye yandurimen»,
dégüchi bolma.■

30 Men hurunning étizliqidin öttim,
Eqilsizning üzümzarliqi yénidin mangdim,

31 Mana, her yéridin tikenler ösüp chiqqan,
Xoxilar yer yüzini bésip ketken,
Qoruq témi örülüp ketken!

32 Ularni körgech, obdan oylandim;
Körginimdin sawaq aldım: —

33 Sen: «Yene birdem közümnı yumuwalay,
Yene birdem uxliwalay,
Yene birdem put-qolumni almap yétiwalay» —
déseng,■

34 Namratliq bulangchidek séni bésip kéler,
Hajetmenlik qalqanliq eskerdek sanga hujum qi-
lar.

25

Sulaymanning pend-nesihetlirining dawami

1 Töwende bayan qilinidighanlirimu Sulaymanning pend-nesihetliri; bularni Yehudaning padishahi Hezekiyaning ordisidikiler köchürüp xatiriligen: —

2 Perwerdigarning ulughluqi — Özining qilghan ishini ashkarilimighinida;
Padishahlarning ulughluqi — bir ishning sirini yésheliginide.■

3 Ershning égzilikini,
Zéminning chongqurluqini,
We padishahlarning könglidikini mölcherlep bilgili bolmas.

4 Awwal kümüşning poqi ayrilip tawlansa,
Andin zerger nepis bir qacha yasap chiqar.

5 Awwal padishahning aldidiki rezil xizmetkarliri qoghliwétilse,
Andin uning texti adalet üstige qurular.■

6 Padishahning aldida özüngni hemming aldi qilip körsetme,

Uning aldidiki erbablarning ornida turuwalma;

7 Ornungni özüngdin yuqiri janabqa bérip, uning aldida pegahqa chüshürülginingdin köre,
Özgilerning séni töрге tekliq qilghini yaxshidur.□ ■

8 Aldirap dewagha barmighin,
Mubada bérip, yéqining *üstün chiqip* séni let qilsa, qandaq qilisen?■

9 Yéqining bilen munazirilehseng,

■ 25:2 Rim. 11:33 ■ 25:5 Pend. 20:8, 28 □ 25:7 «Ornungni özüngdin yuqiri janabqa...» — ibraniy tilida «Öz közüng körgen janabqa...». ■ 25:7 Luqa 14:7-11 ■ 25:8 Pend. 18:17

Bashqilarning sirini achma.

¹⁰ Bolmisa, buni bilgüchiler séni eyibleydu,
Sésiq namdin qutulalmaysen.

¹¹ Waqti-jayida qilin'ghan söz,
Kümüş ramkilargha tizilghan altun almilardur.

¹² *Qulaqqa* altun halqa, nepis altundin yasalghan
zinnet buyumi yarashqandek,
Aqilanining agahlandurushi köngül qoyghanning
quliqigha yarishar.

¹³ Xuddi orma waqtidiki tomuzda *ichken qar*
süyidek,

Ishenchlik elchi özini ewetküchilerge shundaq bo-
lar;

U xojayinlirining köksi-qarnini yashartar. □ ■

¹⁴ Yamghuri yoq bulut-shamal,

Yalghan sowghatni wede qilip maxtan'ghuchigha
oxshashtur.

¹⁵ Uzun'ghiche sewr-taqet qilinsa, hökümdarmu
qayil qilinar,

Yumshaq til söngeklerdinmu öter. ■

¹⁶ Sen hesel tépiwaldingmu?

Uni peqet toyghuchila ye,

Köp yéseng yanduruwétisen.

¹⁷ Qoshnangning bosughisigha az desse,

□ **25:13** «Xuddi orma waqtidiki tomuzda ichken qar süyidek»

— ibraniy tilida: «Xuddi orma waqtidiki qarning salqinidek»
déyilidu. ■ **25:13** Pend. 13:17 ■ **25:15** Pend. 15:1; 16:14

Ular sendin toyup, öch bolup qalmisun.

18 Yalghan guwahliq bilen yéqinigha qara chaplighuchi,

Xuddi gürze, qilich we ötkür oqqa oxshashtur.■

19 Sunuq chish bilen chaynash,

Tokur put *bilen méngish*,

Külpet künide wapasz kishige ümid baghlighandektur.

20 Qish künide kishilerning kiyimini salduruwétish,

Yaki suda üstige achchiq su quyush,

Qayghuluq kishining aldida naxsha éytqandektur.□ ■

21 Düşminingning qorsiqi ach bolsa,

Nan ber;

Ussighan bolsa su ber; □ ■

22 Shundaq qilsang, béshigha kömür choghini toplap salghan bolisen,

We Perwerdigar bu ishni sanga yanduridu.□

■ 25:18 Zeb. 11:2; 57:4; 59:7; 120:3-4; Pend. 12:18 □ 25:20

«(xam) suda üstige **achchiq su quyush**» — suda üstige achchiq su quyulsa, intayin achchiq bir hid chiqidu, shunga menisi: —

«yarigha tuz sepkendek» dégendek. ■ 25:20 Rim. 12:15 □ 25:21

«**Düşmining...**» — ibranij tilida «Sanga öch bolghanning...».

■ 25:21 Mıs. 23:4, 5; Rim. 12:20 □ 25:22 «(düşmenning)

béshigha kömür choghini toplap salghan bolisen» — buning menisi: «uni qattiq uyaldurisen». Bu ibare Misirdiki kona bir adetni körsitidu. Kishiler towa qilghanliqini bildürüş üçün béshida bir siwet choghni kötürüp mangidu. Shunga «Uning béshigha kömür choghini toplap salisen» dégini, uning towa qilishigha yadrem béreleysen» «wijdanini oyghitisen» dégenliktur.

23 Shimal tereptin chiqqan shamal qattiq yamghur élip kelgendek,

Chéqimchi shum chirayni keltürer.

24 Soqushqaq xotun bilen *azade* öyde bille turghandin köre,

Ögzining bir bulungida *yalghuz* yétip-qopqan yaxshi. □ ■

25 Ussap ketken kishige muzdek su bérilgendek,

Yiraq yurttin kelgen xush xewermu ene shundaq bolar.

26 Pétiqdilip süyi léyip ketken bulaq,

Süyi bulghiwétilgen quduq,

Rezillerge yol qoyghan heqqaniy ademge oxshashtur.

27 Heselni heddidin ziyade yéyish yaxshi bolmas;

Biraq ulughluqni izdeshning özi ulugh ishtur. □

28 Özini tutalmaydighan kishi,

Weyran bolghan, sépilsiz qalghan sheherge oxshaydu. □ ■

□ **25:24** «Soqushqaq xotun bilen azade öyde bille turghandin köre,...» — yaki «Soqushqaq xotun bilen azade öyde olturghandin köre,...». ■ **25:24** Pend. 21:9,19 □ **25:27** «Biraq ulughluqni izdeshning özi ulugh ishtur» — bizningche bu ayettiki «ulughluq» Xudaning ulughluqini körsitidu. Ibraniy tilida «ulugh» bilen «éghir» bir söz bolghachqa, bu ayetning bashqa birxil terjimisi bar: «Éghir ishlarni oylinip sürüştürüshning özi éghir ishtur». Yene bashqa birneche xil terjimiliri bar, jümlidin «Öz ulughluqini izdesh ulugh ish emes». □ **25:28** «Özini tutalmaydighan kishi» — «özini tutalmaydighan» dégen söz ibraniy tilida «öz rohini idare qilalmaydighan» dep ipadilinidu. ■ **25:28** Pend. 16:32

26

¹ Yazda qar yéghish,
Orma waqtida yamghur yéghish qamlashmighan-
dek,

Izzet-hörmet exmeqqe layiq emestur.

² Leylep uchup yürgen quchqachteq,
Uchqan qarlighach yerge qonmighandek,
Sewebsiz qarqish kishige ziyani keltürelmes.

³ Atqa qamcha, éshikke noxta lazim bolghinidek,
Exmeqning dümbisige tayaq layiqtur.■

⁴ Exmeqning exmiqane gépi boyiche uninggha
jawab bermigin,
Jawab berseng özüng uninggha oxshap qélishing
mumkin.

⁵ Exmeqning exmiqane gépi boyiche uninggha
jawab bergin,
Jawab bermiseng u özining exmeqliqini eqilliq dep
chaghlar.

⁶ Öz putini késiwetkendek,
Öz béshigha zulmet tiligendek,
Exmeqtin xewer yollashmu shundaq bir ishtur.□

⁷ Tokurning kargha kelmigen putliridek,
Exmeqning aghzigha sélin'ghan pend-nesihetmu
bikar bolur.

⁸ Salghigha tashni baghlap atqandek,
Exmeqqe hörmet bildürüshmu exmiqane ishtur.□

⁹ Exmeqning aghzigha sélin'ghan pend-nesihet,
Mestning qoligha sanjilghan tikendektur.

■ 26:3 Zeb. 32:8, 9,10; Pend. 10:13 □ 26:6 «Öz béshigha zulmet tiligendek» — ibraniy tilida «xuddi ziyani ichkendek». □ 26:8 «Salghigha tashni baghlap atqandek,...» — tash salghigha baghlap qoyulsa, uni salghidin chiqarghili bolmaydu, elwette.

10 Öz yéqinlirini qarisigha zeximlendürgen oqyachidek,
Exmeqni yaki udul kelgen ademni yallap ishletken xojayinmu oxshashla zeximlendürgüchidur.□

11 It aylinip kélip öz qusuqini yalighandek,
Exmeq exmeqliqini qaytilar.■

12 Özini dana chaghlap memnun bolghan kishini kördüngmu?
Uninggha ümid baghlimaqtin exmeqqe ümid baghlima q ewzeldur.■

13 Hurun adem: — «Tashqirida dehshetlik bir shir turidu,
Kochida bir shir yüridu!» — dep öydin chiqmas.■

14 Öz mujuqida échilip-yépilip turghan ishikke oxshash,
Hurun kariwatta yétip u yaq-bu yaqqa örülmekte.

15 Hurun qolini sunup qachigha tiqqini bilen,
Ghizani aghzigha sélishtinmu ériner.■

16 Hurun özini pem bilen jawab bergüchi yette kishidinmu dana sanar.

17 Kochida kéliwétip, özige munasiwetsiz majiragha arilashqan kishi,
Itning quligini tutup sozghan'gha oxshash xeterge duchar bolar.

18 Öz yéqinlirini aldap «Peqet chaqchaq qilip qoydum!» deydighan kishi,

□ 26:10 «Öz yéqinlirini qarisigha zeximlendürgen oqyachidek, exmeqni yaki udul kelgen ademni yallap ishletken xojayinmu oxshashla zeximlendürgüchidur» — bu pend-nesihetning bashqa birnechche xil terjimiliri bar. ■ 26:11 2Pét. 2:22

■ 26:12 Pend. 29:20 ■ 26:13 Pend. 22:13 ■ 26:15 Pend. 19:24

Otqashlarni, oqlarni, herxil ejellik qorallarni atqan telwige oxshaydu.

²⁰ Otun bolmisa ot öcher; Gheywet bolmisa, jédel bésilar.■

²¹ Choghlar üstige chachqan kömürdek, Ot üstige qoyghan otundek, jédelchi jédelni ulghaytar.■

²² Gheywetxorning sözliri herxil nazunémetlerdeK, Kishining qelbige chongqur singdürüler.□ ■

²³ Yalqunluq lewler rezil köngüllerge qoshulghanda,

Sapal qachigha kümüş hel bergen'ge oxshashtur.

²⁴ Adawet saqlaydighan adem öchini gepliri bilen yapsimu,

Könglide qat-qat suyiquest saqlaydu.

²⁵ Uning sözi chirayliq bolsimu, ishinip ketmigin; Qelbide yette qat iplasliq bardur.

²⁶ U öchmenlikini chirayliq gep bilen yapsimu, Lékin rezilliki jamaetning aldidida ashkarilinar.

²⁷ Kishige ora kolighan özi chüsher;

Tashni domilatqan kishini tash dumilap qaytip kélip uni yanjar.■

²⁸ Saxta til özi ziyankeshlik qilghan kishilerge nepretliner;

Xushamet qilghuchi éghiz ademni halaketke it-tirer.

■ **26:20** Pend. 22:10 ■ **26:21** Pend. 15:18; 29:22 □ **26:22** «Kishining qelbige chongqur singdürüler» — ibraniy tilida «kishining qorsiqining ichki yerlirige singdürüler». ■ **26:22** Pend. 18:8 ■ **26:27** Zeb. 7:15-16; 9:15; 10:2; 57:6; Top. 10:8

27

¹ Etiki kününg toghruluq maxtanma,
Chünki bir küni néme bolidighiningimu bilmey-
sen.■

² Séni bashqilar maxtison, öz aghzing mundaq
qilmisun,
Yat adem séni maxtison, öz lewliring undaq
qilmisun.

³ Tash éghir, qum xéli jing basar,
Biraq exmeq keltüridighan xapichiliq ikkisidin
téximu éghirdur.

⁴ Ghezep rehimsizdur,
Qehr bolsa kelkündek ademni éqitip kéter,
Biraq kim hesetxorluq aldida taqabil turalisun?

⁵ Ashkara eyiblesh yoshurun muhebbettin eladur.

⁶ Dostning qolidin yégen zeximler sadiqliqtin
bolidu;

Biraq düshmenning söyüshliri hiyligerliktur.□

⁷ Toq kishi hesel könikidinmu bizardur,
Ach kishige herqandaq achchiq nersimu tatliq
biliner.□

⁸ Yurt makanidin ayrilghan kishi,
Uwisidin ayrilip yürgen qushqa oxshar.

⁹ Etir we xushbuy köngülni achar,
Jan köyer dostning semimiy mesliheti kishini righ-
betlendüerer.
Jan köyer dostning semimiy, xushxuy mesliheti
kishini xush qilur.

¹⁰ Öz dostungni, atangning dostinimu untuma;

■ 27:1 Yaq. 4:13, 14 □ 27:6 «Dostning **qolidin yégen zeximler sadiqliqtin bolidu**» — yaki «Dostning qolidin yégen zeximler ademni heqiqetke yetküzer». □ 27:7 «Toq **kishi hesel könikidinmu bizardur**» — yaki «toq kishi hesel könikini dessiwétidu».

Béshinggha kün chüshkende qérindishingning öyige kirip yélinma;

Yéqindiki dost, yiraqtiki qérindashtin ela.■

¹¹ I oghlum, dana bol, könglümni xush qil, Shundaq qilghiningda méni mesxire qilidighanlarga jawab béreleymen.

¹² Zérek kishi bala-qazani aldın körüp qachar; Saddilar aldigha bérıp ziyan tartar.■

¹³ Yatqa képil bolghan kishidin qerzge tonini tutup alghin;

Yat xotun'gha kapalet bergen kishidin kapalet puli al.■

¹⁴ Qaq seherde turup, yuqiri awazda dostigha bext tiligenlik,

Özini qarghash hésablinar.

¹⁵ Yamghurluq kündiki toxtimay chüshken tamche-tamche yéghin,

We soqushqaq xotun bir-birige oxshashtur.■

¹⁶ Uni tizgenlesh boranni tosqan'gha, Yaki yaghni ong qol bilen changgallighan'gha oxshashtur.

¹⁷ Tömürni tömürge bilise ötkürleshkendek,

Dostlarmu bir-birini ötkürleshtüer.

¹⁸ Enjür köchitini perwish qilghuchi uningdin enjür yeydu;

Xojayinini asrap kütken qul izzet tapidu.

¹⁹ Suda ademning yüzi eks etkendek, Insanning qelbining qandaqlıqi öz yénidiki kishi

■ 27:10 Pend. 17:17; 18:24 ■ 27:12 Pend. 22:3 ■ 27:13 Pend. 6:1, 2; 11:15; 17:18; 20:16 ■ 27:15 Pend. 19:13

arqiliq biliner.□

²⁰ Tehtisara we halaket hergiz toymighandek,
Ademning *ach* közliri qanaet tapmas.□ ■

²¹ Sapal qazan kümüşhni, chanaq altunni tawlar,
Adem bolsa maxtalghanda sinilar.

²² Exmeqni bughday bilen birge sendelde talqan
qilip soqsangmu,
Exmeqliqi yenila uningda turar.

²³ Padiliringning ehwalini obdan bilip tur,
Mal-waranliringdin yaxshi xewer al;

²⁴ Chünki bayliqning menggü kapaliti bolmas,
Taj-textmu dewrdin-dewrgiche turamdu?

²⁵ Qurughan chöpler orulghandin kéyin,
Yumran chöpler ösüp chiqqanda,

Tagh baghridinmu yawayi chöpler yighilghanda,

²⁶ Shu chaghda qozilarning yungliri qirqilip kiy-
iming bolar;

Öchkilerni satqan pulgha bir étiz kéler,■

²⁷ Hemde öchkilerning sütliri séning hem ailidikilir-
ingning ozuqluqini,

Dédekliringning qorsiqini teminleshkimu yéter.

28

¹ Yamanlar héchkim qoghlimisimu qachar;

□ **27:19** «Insanning **qelbining qandaqliqi öz yénidiki kishi arqiliq biliner**» — bashqa birxil terjimisi: «Insanning qelbining qandaqliqi öz yénidiki kishining qelbige melum bolar (eks éter)».

□ **27:20** «Tehtisara» — ölgenlarning rohliri barghan jay. «Halaket» — belkim «halak qilghuchi» dégen yaman bir perishtidur. «Weh.» 9:11ni körüng. ■ **27:20** Top. 1:8 ■ **27:26** 1Tim. 6:8

Biraq heqqaniylar shir yürek batur kéler.■

² Yurtta gunahlar köpeyse, uning emirliri köp almishar,

Lékin uni sorighuchi yorutulghan we bilimlik bolsa, yurt aman-muqim uzun turar.

³ Miskinlerge zulum séliwatqan bir kembeghel, Xuddi *ziraetlerni* yatquzup dénini qoymaydighan qara yamghurgha oxshaydu.

⁴ Tewrat qanunidin waz kechkenler yamanlarni yaxshi dep maxtar;

Biraq qanunni tutquchilar ulargha qarshi küresh qilar.

⁵ Reziller adaletni chüshenmes;

Biraq Perwerdigarni izdigüchiler hemme ishni chüshiner.

⁶ Peziletlik yolda mangghan miskin kishi, Saxta, ikki yüzlime bay ademdin yaxshidur.■

⁷ Tewrat-qanunigha itaet qilghan yigit eqilliq oghuldur;

Biraq nan qépilargha hemrah bolghuchi atisini nomusqa qaldurar.■

⁸ Jazanixorluq qilip yuqiri ösüm arqiliq bayliqlar tapqan kishi,

Axirida bularni miskinlerge xeyrixahliq qilghuchining qoligha ötküzüş üçün toplighandur.■

⁹ Kimki Tewrat-qanunini anglimaymen dep quligini yopursa,

Hetta dualirimu leniti bolup qalar.

¹⁰ Kimki duruslarni yaman yolgha azdursa,

Özi kolighan orisigha özi chüsher;

■ 28:1 Law. 26:36; Qan. 28:28; Yesh. 57:21 ■ 28:6 Pend. 19:1

■ 28:7 Pend. 29:3 ■ 28:8 Law. 25:35-37

Biraq pak-diyonetlik adem yaxshiliqqa mirasxor bolar.■

11 Bay derweqe özini dana sanar;

Biraq yorutulghan miskin uni haman körüp yéter.

12 Heqqaniylar ghalibiyetlik bolsa,

Jahanni tentene qaplar;

Biraq yamanlar mertiwige chiqsa, xalayıq özlirini qachurar.■

13 Öz gunahlrini yoshurghan kishi ronaq tapmas;

Biraq ularni tonup iqrar qilip, ulardin waz kechken kishi rehim-shepqetke érisher.■

14 *Perwerdigardin* herdaim qorqup yürgen kishi shunche bextliktur!

Biraq könglini tash qilghan balayi'apetke qalar.□

15 Hörkirep turghan shir,

Yaki *owni izdep* kéziwatqan éyiq qandaq bolsa,

Yoqsul puqralarning üstidiki rezil hakimmu shundaqtur.

16 Yorutulmighan emir hamam zor bir zalim bolup chiqar,

Biraq haram bayliqlargha nepretlense, textide uzun olturar.

17 Qan tökken kishi qerz bilen hanggha qarap yögürer;

■ **28:10** Pend. 26:27 ■ **28:12** Pend. 11:10,11 ■ **28:13** Zeb. 32:3, 5; 1Yuh. 1:9, 10 □ **28:14** «Perwerdigardin **herdaim qorqup yürgen kishi shunche bextliktur**» — eyni tékistte «Perwerdigar» dégen söz tépilmaydu. Shunga bashqa birxil terjimisi: «Gunah qilishtin herdaim qorqup yürgen kishi».

Uni héchkim tosmisun! □

18 Semimiy, diyanetlik yolda mangghan qutular;
Ikki yolda mangghan saxta kishi ularning biride
haman yiqilip chüsher.

19 Öz yérige tiriship ishligen déhqanning néni yétip
ashar;

Biraq bikar yürüp xam xiyallarni qoghligan
kishining yoqsulluqi mol bolar!

20 Rastchil kishining bexti köpiyer;

Biraq bay bolushqa aldirighan kishi jazadin
qéchip qutulalmas. ■

21 Birige yan bésish qet'iy bolmas;

Chünki beziler hetta bir burda nan üçünmu gu-
nah ötküzer. □ ■

22 Nepsi toymas kishi bayliqlarni közlep aldiraydu,
U namratliqning öz béshigha chüshidighinidin bix-
ewerdur. □

23 Bashqilarning xataliqini ochuq eyibligen kishi,
Haman xushamet qilghuchigha qarighanda
köprek iltipat tapar.

24 Ata-anisining teelluqatini oghrilap, «Bu
héchqandaq gunah emes» dégen kishi,
Halak qilghuchining shérikidur.

25 Nepsi toymighur kishi jédel-majira tériydu;

□ **28:17** «Uni **héchkim tosmisun!**» — bashqa birxil terjimisi:
«Héchkim uninggha himaye bolmisun!». Tewrat qanuni boyiche
ademni tasadiptiy öltürgen kishi «panahliq sheher»lerge qachsa bo-
latt. Emma gunahi bar kishiler hamam shu sheherlerdin himaye
alalmaytti («Chöl.» 6:34-35ni körüng). ■ **28:20** Pend. 13:11; 20:21;
23:4 □ **28:21** «qet'iy bolmas» — ibraniy tilida «yaxshi emes».
■ **28:21** Pend. 18:5; 24:23 □ **28:22** «Nepsi toymas kishi» —
ibraniy tilida «közi yaman kishi».

Biraq Perwerdigargha tayan'ghan kishi etliner.□ ■

²⁶ Özining könglige ishen'gen kishi exmeqtur;

Biraq danaliq bilen mangghan nijat tapar.

²⁷ Namratlarga xeyrxahliq qilidighan kishi mohtajliq tartmas;

Lékin hajetmenni körsimu körmeske salghan kishi köpligen qarghishqa uchrar.■

²⁸ Yamanlar mertiwige chiqsa, xalayıq özlirini qachurar;

Lékin ular zawal tapsa, heqqaniylar rawaj tapar.■

29

¹ Qayta-qayta eyiblinip turup yene boyni qattıqlıq qilghan kishi,

Tuyuqsızdin dawalighusiz yanjilar.

² Heqqaniylar güllense, puqraliri shadlinar, Qebihler hoquq tutsa puqra nale-peryad kötürer.■

³ Danalıqni söygen oghul atisini xush qilar; Biraq pahishilerge hemrah bolghan uning mal-mülkini buzup-chachar.■

⁴ Padishah adalet bilen yurtini tinch qilar; Biraq baj-séliq salghan bolsa, uni weyran qilar.□

⁵ Öz yéqinigha xushamet qilghan kishi, Uning putlirigha tor teyyarlap qoyghandur.

□ **28:25** «Nepsi **toymighur kishi**» — yaki «hali chong kishi».

■ **28:25** Pend. 13:10; 15:18; 29:22 ■ **28:27** Qan. 15:7,8,10;

Pend. 19:17; 22:9 ■ **28:28** Pend. 28:12 ■ **29:2** Pend. 11:10;

28:12,28 ■ **29:3** Pend. 10:1; 15:20; 28:7; Luqa 15:13 □ **29:4**

«Biraq **baj-séliq salghan bolsa,...**» — yaki «biraq parixor bolsa,...».

6 Rezil ademning gunahi öziqe qapqan yasap qurar;

Biraq heqqaniy kishi naxshilar bilen shadlinar.

7 Heqqaniy kishi miskinining dewasigha köngül bölür;

Biraq yamanlar bolsa bu ishni chüshenmes.■

8 Hakawur kishiler sheherni qutritip dawalghutar;

Biraq aqilaniler achchiq ghezeplerni yandurar.

9 Dana kishi exmeq bilen dewalashsa, Exmeq hürpiyidu yaki külidu, netijisi haman tinchliq bolmas.

10 Qanxorlar pak-diyantliklerge nepretliner;

Duruslarning jénini bolsa, ular qestler.□

11 Exmeq herdaim ichidiki hemmini ashkara qilalar;

Biraq dana özini bésiwalar.■

12 Hökümdar yalghan sözlerge qulaq salsa, Uning barliq xizmetkarliri yaman ögenmey qalmas.

13 Gaday bilen uni ezgüchi kishi bir zéminda yashar;

Her ikkisining közini nurlandurghuchi Perwerdigardur.□ ■

14 Yoqsullarni diyantet bilen sorighan padishahning bolsa,

Texti menggüge mehkem turar.■

■ 29:7 Ayup 29:16 □ 29:10 «Duruslarning jénini bolsa, ular qestler» — bashqa birxil terjimisi: «biraq duruslar ularning jénidin xewer alar». ■ 29:11 Pend. 14:33 □ 29:13 «Gaday bilen

uni ezgüchi kishi bir zéminda yashar» — ibraniy tilida: «gaday bilen uni ezgüchi kishi bir-birige yoluqar». ■ 29:13 Pend. 22:2

■ 29:14 Pend. 20:28; 25:5

15 Tayaq bilan tenbih-nesihet balilargha danaliq yetküzér;

Biraq öz meylige qoyup bérilgen bala anisini xijaletke qaldurar.■

16 Yamanlar güllinip ketse, naheqlik köpiyer; Lékin heqqaniylar ularning yiqilghinini körer.■

17 Oghlungni terbiyeliseng, u séni aram tapquzar; U könglüngni söyündürer.■

18 *Perwerdigarning* wehiysi bolmighan elning puqraliri yoldin chiqip bashpanahsiz qalar; Lékin Tewrat-qanunigha emel qilidighan kishi bextliktur.□

19 Qulni söz bilenla tüzetkili bolmas; U sözüngni chüshen'gen bolsimu, étibar qilmas.

20 Aghzini basalmaydighan kishini körgenmu? Uningdin ümid kütkendin, exmeqtin ümid kütüş ewzeldur.■

21 Kimki öz qulini kichikidin tartip öz meylige qoyup berse, Künlerning biride uning béshigha chiqar.□

22 Térikkek kishi jédel-majira qozghap turar; Asan achchiqlinidighan kishining gunahliri köptur.■

23 Meghrurluq kishini pes qilar, Biraq kemterlik kishini hörmetke érishtürer.■

■ 29:15 Pend. 10:1; 13:24; 17:21,25; 22:15; 23:13 ■ 29:16 Zeb. 37:36; 58:10-11; 91:8 ■ 29:17 Pend. 13:24; 22:15; 23:13,14

□ 29:18 «yoldin chiqip bashpanahsiz qalar» — bu ibare ibraniiy tilida ikki bisliq bir söz bilenla ipadilen'gen. ■ 29:20 Pend. 26:12 □ 29:21 «Künlerning biride uning béshigha chiqar»

— bashqa birxil terjimisi «Axirda u (qul) öziye perzenttek bolup chiqar». ■ 29:22 Pend. 15:18; 26:21 ■ 29:23 Ayup 22:29; Pend. 15:33; 18:12; Yesh. 66:2; Mat. 23:12; Luqa 14:11; 18:14; Yaq. 4:6,10; 1Pét. 5:5

24 Oghri bilen shérik bolghan kishi öz jénigha düshmendur;

U soraqchining *guwah bérishke* agahlandurushini anglisimu, lékin rast gep qilishqa pétinalmas. □ ■

25 Insan balisidin qorqush ademni tuzaqqa chüshüridu;

Biraq kimki Perwerdigargha tayan'ghan bolsa, u bixeter kötürüler. □

26 Köp kishiler hökümdardin iltipat izdep yüerer; Biraq ademning heq-rizqi peqet Perwerdigarningla qolididur. ■

27 Naheqler heqqaniylargha yirginchliktur; Durus yolda mangghan kishiler yamanlarga yirginchliktur.

30

Agurning pend-nesihetliri

1 Töwendikiler Yakehning oghli Agurgha wehiy bilen kelgen sözlerdur:

Bu adem Itiyelge, yeni Itiyel bilen Ukalgha mundaq sözlerni dégen: — □

2 Men derweqe insanlar arisidiki eng nadini, haywan'gha oxshashturmen;

Mende insan eqli yoq.

3 Danaliqni héch ögenmidim;

□ 29:24 «...rast gep qilishqa pétinalmas» — «Law.» 5:1ni körüng.

■ 29:24 Law. 5:1 □ 29:25 «bixeter kötürüler» — ibraniy tilida bir söz bilenla ipadilinidu. ■ 29:26 Pend. 19:6 □ 30:1

«wehiy bilen kelgen sözler» — ibraniy tilida «yüklen'gen sözler» dep ipadilinidu. Démek, Perwerdigarning Agurning dil-rohigha yükligen sözliri. «Bu adem» — Yakehning oghli Agur.

Eng Pak-Muqeddes Bolghuchi heqqidimu sawatim yoqtur.

⁴ Kim ershke kötürülgen, yaki ershtin chüshken?

Kim shamalni qollirida tutqan?

Kim sularni Öz tonigha yögep qoyghan?

Kim yer-zéminning chégralirini belgiligen?

Uning ismi néme? Uning Oghlining ismi néme?

Bilemsen-yoq? ■

⁵ Tengrining herbir sözi sinilip ispatlinip kelgendur;

U Özige tayan'ghanlarning hemmisini qoghdaydighan qalqandur. ■

⁶ Uning sözlirige héch nerse qoshma;

Undaq qilsang, U séni eyibleydu,

Séning yalghanchiliqing ashkarilinidu. ■

⁷ I *Xudayim*, Sendin ikki nersini tileymen;

Men ölgüche bularni mendin ayimighaysen: —

⁸ Saxtiliq we yalghanchiliqni mendin yiraq qilghaysen;

Méni gadaymu qilmay, baymu qilmay, belki éhtiyajimgha layiqla riziq bergeysen.

⁹ Chünki ziyade toyup ketsem, Sendin yénip: «Perwerdigar dégen kim?» — dep qélishim mumkin.

Yaki gaday bolup qalsam, oghriliq qilip, Sen Xudayimning namigha dagh keltürüşim mumkin.

¹⁰ Xojayinining aldida uning quli üstidin shikayet qilma,

■ **30:4** Ayup 38:4; Zeb. 104:3; Yesh. 40:12 ■ **30:5** Zeb. 12:6-7; 18:30-31; 19:7-8; 119:140, 2Tim. 2:16 ■ **30:6** Qan. 4:2; 12:32; Weh. 22:18

Bolmisa u séni qarghap lenet qilidu, eyibkar bolisen.

11 Öz atisini qarghaydighan,

Öz anisigha bext tilimeydighan bir dewr bar,

12 Özini pak chaghlaydighan, emeliyette meynetchilikidin héch yuyulmighan bir dewr bar,

13 Bir dewr bar – ah, kibirlikidin neziri némidégen üstün,

Hakawurluqidin hali némidégen chong! □ ■

14 Uning ajizlar we yoqsullarni yalmap yutuwetidighan chishliri qilichtek,

Éziq chishliri pichaqtek bolghan bir dewr bar! ■

15 Zülükning ikki qizi bar, ular herdaim: «Bergin, bergin» dep towlislar.

Hergiz toyunmaydighan üç nerse bar, hergiz qanaetlenmeydighan töt nerse bar, ular bolsimu:

—□

16 Gör, tughmas xotunning qarni,

Sugha toyunmighan qurghaq Yer.

We hergiz «boldi, toydum» démeydighan ottin ibaret. □

17 Atisini mesxire qilidighan,

Anisini kemsitidighan közni bolsa,

□ **30:13** «Hakawurluqidin hali némidégen chong!» — ibranij tilida «Ularning qapaqliri némanche kötürülgen!». ■ **30:13** Pend. 6:17 ■ **30:14** Pend. 12:18 □ **30:15** «zülük» — su ichide yashaydighan qanxor bir xil parazittur. □ **30:16** «Gör» — mushu yerde «gör» ibranij tilida «shéol», yeni «tehtisara», ölüklerning rohliri qiyamet künini kütidighan yerni körsitidu.

Qagha-quzghunlar choqular,
Bürkütning balilirimu uni yer.

18 Men üçün intayin tilsimat üç nerse bar;
Shundaq, men chüshinelmeydighan töt ish bar: —

19 Bürkütning asmandiki uchush yoli,
Yilanning tashta béghirlap mangidighan yoli,
Kémining déngizdiki yoli we yigitning qizgha ashiq
bolushtiki yolidur.

20 Zinaxor xotunning yolimu shundaqtur;
U bir némini yep bolup aghzini sürtiwetken
kishidek: «Men héchqandaq yamanliqni
qilmidim!» — deydu.□

21 Yer-zémin üç nerse astida biaram bolar;
U kötürelmeydighan töt ish bar: —

22 Padishah bolghan qul,
Tamaqqa toyghan hamaqet,
23 Nepretke patqan, erge tegken xotun,
Öz xanimining ornini basqan dédek.□

24 Yer yüzide téni kichik, lékin intayin eqilliq töt xil
janiwar bar: —

25 Chömüliler küchlük xelq bolmisimu, biraq yazda
ozuq teyyarliwélisni bilidu;■

26 Sughurlar özi ajiz bir qowm bolsimu, xada tash-
larning arisigha uwa salidu;

□ **30:20** «Men **héchqandaq yamanliqni qilmidim!**» — zinaxor xotunning yolining ajayibliqi bolsa özining op'ochuq gunahini héch tonumaydighanliqidin ibaret. □ **30:23** «Nepretke **patqan**» — yaki «nepretlik», «nepretlen'gen». ■ **30:25** Pend. 6:8

27 Chéketkilerning padishahi bolmisimu, lékin qatar tizilip retlik mangidu;

28 Keslenchükni qol bilen tutuwalghili bolidu, Lékin xan ordilirida yashaydu.

29 Qedemliri heywetlik üç janiwar bar, Kishige zoq bérip mangidighan töt nerse bar: —

30 Haywanatlar ichide eng küchlük, héch némidin qorqmas shir,

31 Zilwa beyge iti,

Téke,

We puqraliri qollaydighan padishahdur. □ ■

32 Eger sen exmeqliq qilip özüngni bek yuqiri orun’gha qoyuwalghan bolsang,

We yaki telwe bir oyda bolghan bolsang,

Qolung bilen aghzingni yum! □ ■

33 Kala süti qochulsa sériq may chiqar;

Birining burni mijilsa, qan chiqar;

Adawet qozghap intişam oylisa jédel-majira chiqar. □

□ **30:31** «zilwa **beyge iti**» — yaki «beyge éti» — ibranij tilida bu söz bek az uchraydu. «puqraliri **qollaydighan padishahdur**» — bashqa ikki xil terjimisi: «Aghdurulmas we örülmes padishahdur» yaki «Öz qoshunini bashlighan padishahdur». ■ **30:31** Ayup 39:19-28

□ **30:32** «Qolung **bilen aghzingni yum!**» — belkim ibranij tilida «boldi, bes!» dégen menini bérish mumkin. ■ **30:32** Ayup 21:5

□ **30:33** «Kala **süti qochulsa ... birining burni mijilsa... adawet qozghap intişam oylisa ...**» — bu jümlidiki «qochulsa» «mijilsa» we «qozghap ... oylisa» ibranij tilida oxshash bir péil bilen ipadilen’gen.

31

Padishahqa nesihet

¹ Töwendikiler, padishah Lemuelge uning anisi arqiliq wehiy bilen kelgen sözlerdur; anisi bu sözlerni uninggha ögetken: □

² I oghlum, i méning amriqim, qesemler bilen tiligen arzuluqum, men sanga néme dey? □

³ Küch-quwwitingni ayal-xotunlar teripige serp qilmighin;

Yaki padishahlarnimu weyran qilidighan ish-largha bérligüchi bolma! □ ■

⁴ I Lemuel, sharab ichish padishahlargha layiq emes,

Emirlergimu haraqqa xumar bolush yarashmas.

⁵ Bolmisa ular sharab ichip, *muqeddes* belgilimilerni untup,

Bozek bendilerning heqqini astin-üstün qiliwétishi mumkin.

⁶ Küchlük haraq ölgüsi kelgenlerge, hesretke chömgenlerge bérlisun!

⁷ Ular sharabni ichip, miskinlikini untup,

□ **31:1** «**Padishah Lemuel**» — bezi alimlar «Lemuel»ni Sulaymanning anisi Bat-Shéba uninggha qoyghan leqem, dep qaraydu. Israil üstidin höküm sürgüchiler arisida «Lemuel» isimlik bir padishah bizge namelum. «Lemuel» dégenning menisi: «Xuda üçün». «**wehiy bilen kelgen sözler**» — eger bu bab Agurning (30:1) sözining dawami bolsa, undaqta «wehiy bilen kelgen sözler» Perwerdigarning Agurning «dil-rohigha yükligen sözliri»ni ng dawamini körsitidu.

□ **31:2** «**I méning amriqim**» — ibraniy tilida «I baliyatqumning balisi!». «qesemler **bilen tiligen arzuluqum!**» — ibraniy tilida «I qesemlimning balisi!». □ **31:3** «**ayal-xotunlar teripige**» — démek, jinsiy heweslerge. ■ **31:3** Qan. 17:17

Qaytidin derd-elimini ésige keltürmisun!□

8 Özliri üçhün gep qilalmaydighanlarga aghz-
ingni achqin,

Halak bolay dégenlarning dewaside gep qil.

9 Süküt qilma, ular üçhün lilla höküm qil,

Ézilgenlarning we miskinlarning derdige derman
bol.■

Peziletlik ayal

10 |□| Peziletlik ayalni kim tapalaydu?

Uning qimmiti leel-yaqutlardinmu zor éship
chüshidu.□ ■

11 |□| Érining köngli uninggha tayinip xatirjem
turidu,

U bolghachqa érinig alghan oljisi kem emestur!

12 |□| U ömür boyi érige wapadar bolup yaxshiliq
qilidu,

Üni ziyan'gha uchratmaydu.

13 |□| U qoy yungi we kendir tépip,

Öz qoli bilen jan dep ejir qilidu.

14 |□| U soda kémilirige oxshash,

□ **31:7** «Ular **sharabni ichip, ... qaytidin derd-elimini ésige keltürmisun!**» — bu sözler kinayilik, hejwiyl bolghini bilen, miskinlarning sharab ichish sewebigimu hésdashliq bildüridu. Lékin ayet ularning shundaq qilidighanliqini hergiz testiqlighan emes. Közde tutulghini hökümdarlarning éghir mes'uliyitidin ibarettur.

■ **31:9** Law. 19:15; Qan. 1:16 □ **31:10** «**peziletlik ayalni kim tapalaydu?...**» — kéyinki 22 ayet shéir bolup, ibraniiy tilida alahide shekilge ige. Ibraniy yéziqida 22 herp bar. Bu 22 ayetning herbiri ibraniiy élipbe tertipige asasen bashlinidu (mesilen, uyghur tili bolsa, a-, e-, b- qatarliq herpler bilen bashlan'ghan'gha oxshash).

■ **31:10** Pend. 12:4

Ailini béqishtiki ozuq-tülüklerni yiraq jaylardin toshuydu.

15 |□| Tang yorumasta u ornidin turidu,
Ailidikilerge yémeklik teyyarlaydu,
Xizmetkar-dédeklerge nésiwisini teqsim qilidu.□

16 |□| U bir parche étizni özi körüp alidu;
Qoli bilen yighqan daramettin u bir üzümzar bina qilidu.

17 |□| *Ishqa qarap* u bélini küch bilen baghlar,
Bileklirini küchlendürer;

18 |□| Öz ishining paydiliqliqigha közi yéter,
Kéchiche chirighini öchürmey ish qilar.

19 |□| U qolliri bilen chaqni chörer,
Barmaqliri yip urchuqini tutar.

20 |□| Ajizlargha yadem qolini uzitar;
Hajetmenlerge qollirini sozar.

21 |□| Qar yaghqanda u ailisi toghruluq endishe qilmaydu,
Öyidikilerning hemmisige qizil kiyimler kiydürülgen.

22 |□| Kariwat yapquchlirini özi toquydu;
Özining kiyim-kéchekliri kanap we sösün rexttindur.

23 |□| Érining sheher derwazilirida abruyi bar;
Shu yerde u yurttiki aqsaqallar qataridin orun alidu.□

24 |□| U nepis kanaptin kiyim-kéчек tikip uni satidu;

□ **31:15** «... nésiwisini teqsim qilidu» — yaki «... ishni teqsim qilidu». □ **31:23** «Érining sheher derwazilirida abruyi bar» — kona örp-adetler boyiche, yurttiki aqsaqallar sheher derwazida yighin échip sot qilatti.

Belwaghlarni tikip sodigerlerni teminleydu.

25 |□| Kiyimi küch-qudret we izzet-hörmettur;
U kéleçekke ümid bilen külüp qaraydu.

26 |□| Aghzini achsila, dana söz qilidu,

Tilida méhribane nesihetler bar.

27 |□| Ailisidiki ishlardin daim xewer alidu,
Bikargha nan yémeydu.

28 |□| Perzentliri ornidin turup uninggha bext-beriket tileydu;

Érimu mubareklep uni maxtap: —

29 |□| «Pezilet bilen yashighan ayallar köptur,
Biraq sen ularning hemmisidinmu éship chüshisen» — deydu.

30 |□| Güzellik séhri aldamchidur,

Hösn-jamalmu peqet bir köpük, xalas,

Peqet Perwerdigardin qorqidighan ayalla max-tilidu!

31 |□| U öz méhnitining méwiliridin behrimen bol-sun!

Ejirliri uni derwazilarda hörmet-shöhretke érishtürsun!□

□ **31:31** «Ejirliri **uni derwazilarda hörmet-shöhretke érishtürsun!**» — yuqiriqi izahatta déyilgendek, sheher derwaziliri aqsaqallar olturidighan orun bolup, jemiyyetning eng yuqiri derjisini bildüridu.

Muqeddes Kalam (latin yéziq)
The Holy Bible in the Uyghur language, written in
Latin script

Copyright © 2010 Mukeddes Kalam - Uyghur Bible Translation Committee

Language: Uyghur tili (Uyghur)

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution Share-Alike license 4.0.

You have permission to share and redistribute this Bible translation in any format and to make reasonable revisions and adaptations of this translation, provided that:

You include the above copyright and source information.

If you make any changes to the text, you must indicate that you did so in a way that makes it clear that the original licensor is not necessarily endorsing your changes.

If you redistribute this text, you must distribute your contributions under the same license as the original.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

Note that in addition to the rules above, revising and adapting God's Word involves a great responsibility to be true to God's Word. See Revelation 22:18-19.

2021-09-11

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Apr 2025 from source files dated 31 Aug 2023

b6bd0959-14d2-5233-b340-6f210a8f13c5